

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (XVII-XVIII ст.) (Частина 8)

У публікації представлені віднайдені в архівах документи гетьманів І. Скоропадського, Д. Апостола та інших старшин.

Ключові слова: *універсал, лист, гетьман, монастир.*

Тут ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії Сіверщини вже говорилося у попередніх частинах даної статті).

Усього в цій частині статті наводяться тексти 41 документа, в т. ч. 8 у вигляді регестів. Вони походять переважно з Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Окремі матеріали були виявлені у Центральному державному історичному архіві України у Києві (далі – ЦДАУК) та наукових публікаціях (один документ). Серед документів цієї частини нашої статті необхідно знову виділити ті, котрі доповнюють «Український дипломатарій XVI-XVIII ст.». З гетьманських джерел – це насамперед унікальний лист сподвижника Богдана Хмельницького, чернігівського полковника Мартина Небаби 1650 р. (№ 2), універсали й листи гетьманів Івана Скоропадського (№ 23 – цей універсал міститься в документі судового слідства), Данила Апостола (№№ 25, 26, 27), універсал (!) почепського сотника Наума Ноздрі (№ 8). З документів високопоставлених осіб інших держав укажемо на жалувану грамоту царів Петра I та Івана V (№ 15) коногонському сотнику Федорові Кандибі на село Курилівку та слободу Кандибівку. Ця грамота фактично стверджує надання гетьмана Мазепи, про що і згадує. Даний універсал Мазепи був виданий 5.10.(25.09).1688 р. (1а). Додамо, що Курилівка є селом у складі нинішньої Мезинської сільради Коропського р-ну Чернігівської обл., а Кандибівка – Садонівської сільради Оржицького р-ну Полтавської обл. Дещо доповнюємо і «Український православний дипломатарій», подаючи листи чернігівського архієпископа Іларіона Рогалевського до воронезького сотника Івана Холодовича (понад десяток його листів ми подали до друку в «Труди Київської Духовної Академії»), київських митрополитів Тимофія Щербацького до генерального обозного Семена Кочубея і Гавриїла Кременецького (№№ 28, 33, 35). Через обмежений обсяг статті подамо лише загальний огляд публікованих у даній статті джерел та прокоментуємо деякі важливі їхні свідчення.

Відкриває дану публікацію лист-універсал любецького і лоївського підстарости Речі Посполитої Андрія Сулимирського отаману гончарського цеху (№1), в якому містяться деякі умови функціонування цеху. Документ було видано у Лоеві, однак він, очевидно, поширювався і на Любеч, тим більше, що тоді не існувало кордону між Україною та Білоруссю.

© о.Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук (м. Київ);

© Тарасенко Інна Юріївна – кандидат історичних наук (м.Київ).

Згаданий універсал Небаби цінний уже тому, що до нашого часу дійшло лише кілька документів цього полковника. Цей же універсал безпосередньо стосується Чернігова і засвідчує турботу Небаби про поліпшення його матеріального становища. У документі № 23 міститься початок великої справи про конфлікт за маєтності між стародубським сотником Семеном Галецьким та погарським сотником Семеном Соболевським. Тут стисло переказується скарга Захара Іскри (був стародубським обозним у 1714-1721 рр.) на Соболевського і наводиться універсал гетьмана Івана Скоропадського 1712 р. Стародубщини стосується й універсал почепського сотника Наума Ноздрі 1683 р. (№ 11). Зазвичай сотники писали листи, а їхніх універсалів збереглося дуже мало. У ньому він передає землі почепському протопопу Івану Білявському. Далі йдуть два універсали і лист гетьмана Данила Апостола. У одному з універсалів (№ 27) мова йде про цех музик у Чернігові і гетьман боронить їхній давній привілей не сплачувати податки, а лише передавати по можливості гроші на Церкву (згадане спробував відмінити вїт з магістратом). Цей універсал важливий тим, що в ньому згадується чернігівський полковник Стефан Краснийбашта, котрого не згадує довідник В. Кривошеї. М. Максимович, а за ним Ю. Гаєцький його згадують, але чомусь називають Тихонієм і не вказують часу його каденції (1). Між тим анонімна польськомовна «Віршована хроніка» (назва умовна), яку ми видали майже повністю в перекладі українською мовою, згадує цього полковника («Szerwonbasta») у 1663 р. як прихильника гетьмана Брюховецького (2). Очевидно, він загинув, протидіючи наступу військ Яна Казимира на Сіверщину. В іншому універсалі (№ 25) Апостол закріплює за значковим товаришем Чернігівського полку Стефаном Леонтовичем його маєтності в Седнівській сотні: села Смяч і Конотоп (не плутати з однойменним містом) і в Городнянській сотні (село Хрипківка). Вони були надані Криштофу Фридрикевичу, пасинку гетьмана Мазепи, ще останнім у 1691 р. (3) Ці села існують і сьогодні вище Седнева (Конотоп при впадінні в Снов р. Крюків). К. Фридрикевич був седнівським сотником і логічно, що він отримав маєтності неподалік Седнева. Підтвердив Мазепа ці маєтності його удові – Катерині (уродженій Войцехович) і боронив їх, про що свідчить відповідний універсал чернігівського полковника Якова Лизогуба від 20(10).11.1691 р. (4). Удова вийшла заміж за Леонтовича, а пасинок останнього Григорій (про нього йдеться в універсалі Апостола) став бунчуковим товаришем, а в 1741 р. – канцеляристом Генеральної військової канцелярії (5). У листі Апостола до воронезького сотника Івана Холодовича (№ 26) йдеться про конфлікт останнього з Андрієм Броневським, який не хотів віддавати позичені гроші. Гетьман був на його боці, однак перед тим, як видавати свій універсал, рекомендував Холодовичу дещо доповнити скаргу, зокрема долучити лист Броневського до лубенського полковника Петра Апостола (сина гетьмана). Нагадаємо, що єпископ Іларіон дорікав Холодовичу за те, що він претендував на власність єпархії – млин біля с. Івот (східніше Новгород-Сіверського) (№ 28). Оскільки мова зайшла про Івана Холодовича, воронезького сотника у 1716-1740 рр, доречно зупинитися на його листі-скарзі 1721 р. Саві Шпаковському, наміснику чернігівської архієпископської кафедри (№ 22). Шпаковський (р. н. невід. -1749) – вихованець Києво-Могилянської Академії, з 1720 р. – ігумен Борисоглібського монастиря в Чернігові, з 1722 р. – архимандрит Назарет-Богородицького монастиря в Ніжині, з 1739 р. – архієпископ Архангельський, Холмогорський, потім Коломенський і Каширський. Холодович скаржився на о. Думу, який відав власністю Чернігівської єпархії – с. Свірж, що на схід від Новгород-Сіверського і посягнув на сіножаті воронезького сотника. Холодович добре володів пером, вживав народних приказок («як горох о стіну»). Цього листа написано староукраїнською мовою із фрагментами латини, за переклад яких щиро дякую проф. Ользі Циганок. Вправне володіння латиною, вживання ним слів латинського поета Горация є важливим аргументом на користь того, що сотник Холодович учився в Києво-Могилянській Академії, тим більше, що в стінах цього навчального закладу вчилися два сини сотника: Матвій та Іван, котрі потім служили канцеляристами. Ще якийсь Самійло Холодович з Новгород-Сіверського (можливо, родич), студент класу риторики Чернігівського колегіуму, присягав царю у 1718 р. (6). Наводимо

також уже опублікований надгробний напис на могилі ієромонаха Софронія 1770 р., похованого в Пекіні (№ 34). Цей документ є дуже цікавим і стосується уродження Ніжинського полку. Але тому, що його увів до наукового обігу український сходознавець-емігрант Іван Світ і опублікував його у своїй статті в емігрантському збірнику в розпал «холодної війни», робило неможливим його використання в радянські часи.

Духовних справ певною мірою стосуються три заповіти (№№ 9, 18, 21). Перший з них – заповіт Трухана (Трохима?) Семендя 1686 р. є дуже стислим: він відписує свою землю пасинкам. Значно більшим є заповіт 1704 р. Павла Помаза, жителя Любеча (№ 21). Насамперед тут говориться про спасіння душі й належне поховання тіла по смерті Помаза. Все майно він відписує сину Леону (Левону) і пояснює ситуацію, яка склалася з частиною його землі: посварившись із сином і будучи підпилим, він передав цю частину хитрому односельцю Микиті Трибушному з умовою, що той буде «при старости літ моих дозират и годоват и по смерти поховат и поминат». Але той не те, щоб «дозирал албо поховал, но и куска хліба не дал». Тому Павло розривав цю угоду і все віддавав сину. Третій заповіт 1698 р. є не менш цікавим (№ 18). Конотопський священник Корнилій відписав велику суму грошей на Софійський собор, Києво-Печерську лавру, на конотопську соборну церкву Різдва Богородиці тощо, причому на цю ж останню відписав книгу «Трефологій» «друку лвовского» та ін. Решту майна о. Корнилій розподілив між зятем Марком (у т. ч. скриню з книгами), о. Афанасієм (братом), Левком (сином). Закінчується цей заповіт, як і Помаза, погрозами порушникам останньої волі анафемою згідно з постановами Нікейського собору. Духовних справ стосується і документ 1749 р. (№ 30) – чолобитна козаків с. Спаського. Тут говориться про знайдення під Спаським у першій половині XVII ст. ікони Спасителя, що поклато початок Спаському монастирю на козацьких землях. Однак на ці землі став безпідставно претендувати Крупицький монастир у Батурині (ігумен Феодосій і «нинішний ...ігумен Іосиф Миткевич»). На це було вказано в чолобитній, де козаки просили про справедливе рішення.

Варто згадати і документ 1749 р. (№ 32) – указ Генеральної військової канцелярії сотенному глухівському правлінню. Тут ідеться про відбудову Глухова після пожежі і про належну її реалізацію, насамперед про недопущення самовільної забудови головних вулиць торговельними лавками і шинками. Відбудовою відав архітектор Гезель «Меєргасов». Цікавими є й судові документи. У першому з них 1679 р. – декрети сосницького суду (№ 6) про підтоплення млина через греблю волинського сотника Федора Лобини згадувався невідомий досі сосницький сотник Павло Кравченко. У другому документі (№ 4-5) – випісі 1675 р. судового декрету з чернігівських міських книг щодо процесу між любецькими шляхтичами Савою Посудевським та Федором Красковським за орендоване озеро детально описується хід процесу, згадується чорна рада у Ніжині 1663 р. Надзвичайно цінним є документ № 24 – послужний список («відомость») 1726 р. значкових товаришів Чернігівського полку (всього 52 особи). Він подає важливі біографічні дані і дає цінний матеріал для вивчення генеалогії козацької старшини. Важливо, що переважна більшість значкових товаришів була письменною, а по їхніх підписах можна визначити авторство деяких рукописів. Вкажемо тільки на два приклади: в даних про Опанаса Стрижевського привертає увагу згадка про те, що у 1714 р. він з козаками Чернігівського полку робив мости на Дніпрі під Лоевом – давня важливій дніпровській переправі; в даних про Самійла Судієнка важливим є те, що він був вірогідно предком Михайла Судієнка (1803-1874 рр.), власника колекції українських літописів Самовидця, Граб'янки, Величка та ін., голови Археографічної комісії.

Документ № 29 представляє групу поточних документів військової канцелярії. У 1738 бунчуковий товариш Григорій Скорупа писав до остерського сотника Михайла Солонини і сотенної старшини, повідомляючи, що на традиційний ярмарок в Острі (там проводився також ярмарок 1 січня) направляються дві особи для судового розгляду ярмаркових «роspутных и своевольных причин», але в інші справи вони не повинні входити.

Більшість з наведених у даній подачі документів є купчі (всього 11). У першій з

них 1673 р. (№ 3) Гарасим Скиба продавав хутір і став з млином Федору Кандибі. Тут є певна загадковість, бо Кандиба був курсунським полковником у 1669-1672, 1674-1675 рр. і навряд чи міг купувати нерухомість на території лівобічної Гетьманщини. Інша справа, коли він перейшов на бік Самойловича і став конотопським сотником (1681-1698) та ніжинським полковим обозним (1698-1700). Однак у документі він названий без титулів, конотопським сотником вказано Івана Жданенка (був на цій посаді у 1672-1681 рр.), а конотопським отаманом – Гаврила Клименка (був на цій посаді у 1679 -1681 рр.). Можна продовжити каденцію конотопського писаря Яреми Вилянця (досі вважалося, що він був на цій посаді у 1680-1681 рр.). Згадано і шаповалівського отамана Панька Петренка, що є дуже важливо, бо на даній посаді у другій половині XVII ст. названо лише три особи, і доба Руїни зовсім не відбита в джерелах стосовно Шаповалівки. Тут же встановлюється ім'я невідомого досі отамана. У наступній купчій 1675 р. (?) Василь Селецький, козак Чернігівського полку, і його дружина Катерина продають свою землю в селі Голубичах (нині – с. Голубівка під Любечем Ріпкинського р-ну) «Ивану Уласовичу Климовичу, хоружому полку Черниговского, жителю березынскому». Цей Іван Власович значиться в довіднику В.Кривошеї під прізвищем Чечель, а прізвище Климович там не згадано. Крім того, його каденція показана у 1688 р., а тут можна її продовжити (7). Ця купча збереглася і у виписі з чернігівських міських книг 1688 р., який і наводиться нами (№ 11). Все той же Іван Уласович згадується в купчих 1688 р. (№ 12) та 1691 р. (№16). Цього разу мова теж йшла про продаж землі в Голубичах, причому саме йому. Ще одна цікава деталь. Нами виявлений заповіт Івана Виздerta Яцкевича від 30 (20).11. 1664 р. згадує його дочку Варвару і сина Стефана Шашевського (№ 13). Згадувана також Катерина Селецька – це є дочка Стефана (вже померлого) і онука Івана Яцкевича. У купчій 1680 р. (№ 7) йшлося про продаж млина Опанасом Костенком, «жителем любитовским», батуринському Свято-Микільському монастирю в Батурині. Любитів – це село на правому боці Сейму на північ від Конотопа. У купчій значиться як городовий отаман Симеон Зимовець, однак його немає в довіднику В.Кривошеї. Крім того, прізвище конотопського сотника передається в дещо інший спосіб: Жданенко. Купча 1690 р.(№ 13) стосується Любеча, а стислий документ того ж року (№14) є по-своєму унікальним. Тут Сидором Кузьменком, по суті, відміняється купча його брата, а повертаються Ониську Потієнку гроші. До речі, згадуваний як житель семаковський Матвій Кузьменко походив з села Семаки сучасного Ріпкинського району. Згадується і «селище в Грабові». Очевидно, мається на увазі село Грабівка того ж району.

Надзвичайно важливою є купча 1697 р. (№17). У ній згадується Іллінська сотня, але, на жаль, не вказується, якого саме полку. Деякі джерела Іллінську сотню згадують і локалізують на території правобічної Гетьманщини, але вона (правобічна Гетьманщина) в цей час вже не існувала. Але ж тут, безперечно, йде мова про лівобічну Гетьманщину. Іллінці – це село сучасного Борзнянського р-ну Чернігівської області, отже, ця сотня лежала в межах Ніжинського полку. Таким чином можна говорити про існування в кінці XVII ст. невідомої сотні, яку очолював Михайло Прокопович (у купчій він значиться як іллінський сотник). У купчій 1700 р. (№ 19-20) мова йде про продаж подружжям Натальченків частина млина конотопським міщанам Костенецьким. Таким чином можна простежити походження конотопських сотників першої половини XVIII ст. Костенецьких (двох братів і сина одного з них) і навіть встановити їхнє прізвище (Воловаті).

У недатованій скарзі (вона, очевидно, була створена в другій чверті XVIII ст.) під № 31 Василя Васьковського йшлося про свавілля пані Костенецької (мабуть, дружини конотопського сотника у 1727-1750 рр. Йосипа Костенецького), що виникло через хутір «Потятковщинский» (раніше він належав покійному родичу гетьманші Анастасії Скоропадської Топольницькому).

Завершують дану статтю 8 реєстрів документів, що були виявлені в ЦДІАУК. Це документи, що стосуються в основному церковного життя Глухівщини у середині – другій половині XVIII ст. Серед них вирізняється велика справа щодо слідства

про братів Сидора і Стефана Мартиненків, жителів Любеча, що претендують на козацтво. Відомо, що у ХУІІІ ст. посилюється процес обернення козаків у залежних селян. Однак цей процес не був однозначним, бо козаки подавали до суду і нерідко вигравали справи. По цих справах звичайно відкривалося слідство, піднімалися документи, опитувалися свідки тощо. Не була винятком і справа Мартиненків, екстракт якої є надто великим, тому передаємо його у вигляді регесту. Зокрема, тут наводяться дані про військові справи діда, батька й дядька, зокрема участь діда Семена Сохоцького навіть в чигиринських походах 1677-1678 рр., коли він був наказним любецьким сотником (це ім'я незнане дослідникам). Крім того, називається ім'я любецького сотника Колоса, який перебував на даній посаді в часи каденції полковника Василя Дуніна-Борковського (1672-1682 рр.). Ім'я цього сотника теж незнане.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова.

Коли ця стаття була подана до друку, віднайшовся документ з польських архівів (очевидно, з Бібліотеки Чарторийських у Кракові), який я знайшов ще у 1978 році і готував до друку, навіть давав витяги з нього відомому ленінградському історичному «Смути» Р.Г. Скринникову, але через переїзди загубив. Цей лист невідомої особи важливий тим, що подає відомості про взяття Лжедимитрієм І Новгород-Сіверського і підготовки до оволодіння Путивлем. Віднайшовши його, подаю з регестами ще двох листів у додатку № 2.

Сподіваємось, ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на біографії її важливих діячів, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

1а) Універсали Івана Мазепи 1687–1709.–К.–Львів, 2002.– № 89.–С.140-141.

1) The Cossack Administration of the Hetmanate.– Cambridge (Mass.).–V.2.–С.692.

2) Бібліотека Польської Академії наук в Кракові.–ВР.–№ 1275.–Арк. 136.

3) Універсали Івана Мазепи... С.218–219.

4) Там само.–С.567.

5) Павленко С. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники.–К., 2004.–С.85.

6) Присяга Чернігівського полку 1718 року.– Чернігів, 2011.–С.65.

7) Кривошея В. Українська козацька старшина.– К., 2005.–С. 56.

* * *

№ 1

1615, серпня 27 (17). – Лоїв. – «Лист» любецького і лоївського підстарости Андрія Сулимирського.

«Андрей Сулимирский, подстаростий любецкий и лоевский.

За просбою атамана ганчарского Васка Прудниченка и братии его ганчаров даю им сей мой лист под таковою моцю: который бы пришел наводный ганчар, тогда мает обеститисе атаману их и дати грош иден робити. А если захотети робити тут у мeste, тогда мает поеднати атамана и братию его, которая есть при нем, старшого и дати до скринки золотый або чим поеднати их. А если не оповедавши се атаману и будет робити без ведомости атаманское, тогда повинен будет заплатити вины на вряд петдeсят грошей. А если бы который брат их, ганчар, робивши ремесло и покинув и не робил рок або два и знову будет робити, а не и поведает се атаману их, тогда на вряд повинен заплатити вины петдeсят грошей литовских. А стороны работы замковое скоро закаже атаман, жеби был готов. А если который не вийдет и гуршикы мает, заплатити чотыри гроши на урядника або чим поеднает. И на той даст сес мой лист под печатю моею и с подписом руки моее.

Писан у Лоеве року 1615 мсца августа 17 дня.
Andryj Sulimirsky, podst[arosta] lojews[ky].
(НБУВ. – ІР. – Ф. І. № 56235. – Оригінал, завірений особистим підписом і печаткою).

№ 2

1650, квітня 4 (березня 25). – Лоїв. – Універсал чернігівського полковника **Мартина Небаби**.

«Мартин Небаба, полковник Войска его крлся млсти Запор[озкого] черниговский. Всім вобец и кожному зособно кому о том будет відомо потреба, иж ведлуг упадку мешан черниговских даю на поратунок сему місту млинов пять: млин стари білоуский (?), млин горілий, млин рижиковский, млин Грицков, млин на Стрижню поповский, которим абы в тих млинах кривди и перешкоди ні от кого не било под неласкою войсковою.

Дан в Чернігове 1650 марта 25.

В подлинном подпись таков: «Мартин Небаба, пол[ковник] Войска его кр. м.».

У того ж універсалу и печать полковника Небаби приложена».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. № 54497. – Копія XVIII ст.).

№ 3

1673, лютото 23(12). – Конотоп. – Купча.

«Копия з купчой на хутор Скибенский.

Року Бжого тысяча шестсот сімдесят третьяго мця февраля второгонадцят дня.

Передо мною, Феодором Сулимою, на тот час державцею городовим конотопским, и пред нами, врядом конотопским, и меновите Иваном Жданенком, сотником конотопским, и Гаврилом Клименком, атаманом городовим, и Романом Коломийченком, войтом конотопским, Иваном Федоренком и Мойсіем, бурмистром, и притом будучи славетно урожоний пн. Яков Лизогуб, п. Тимофій Радич и п. Юрий Харевич и Василий Пурпура и Григорий Минецкий и при Семену Зимовцю, атаманом курінним и при п. Стефану Сулімі и при Семену Мученику и при Супруну Романенку и при Мелешку и при Ивасенку, обивателей конотопских, и Панком Петренком, атаманом шаповаловским, и при инних людей на тот час било немало зацних и віри годних. Ставши пред нас звишменованных особ очевисто явно, ясне и доброволне Гарасим Скиба з жоною своею на имя Любка, обивател семяновский, мовил так: Мсці пнве уряд и всі особи зацние. Нехай будет явно Бгу и вам свідомо як продадем славетне урожоному п. Феодору Кандибі став з млином. В яком млині кол дві коречники по дванадцять пядей, а третья заставка яловая и лісок низу греблі аж за ярк до поля Примакового от міста, а от вязовой з другого боку греблі гайок и що ест поля пахатного и сіножати около гайка мое власное, нікому не пенное и не заведенное ні в чом. И тое продадем у вічност п. Феодору Кандибі, жоні и потомству его, вічне у поссесію подаю за готовую и певную суму золотих осмьсот сполне монети доброй. Теди як обравши суму до рук своїх, отдаляю сам себе, жону и дітей своїх всіх, так теж и жадних приятелей и кривних моїх вічними часи, иж не повинен иміть ні в чом за оний став и що звиш наменилем, вічними часи турбувати як самого п. Феодора Кандибу, так и потомства его. Волно п. Феодору як своїм власним завідоват и пожитковат, на свою користь оборочати як хотя, не міючи ні од кого жадной перешкоди и турбації. На що я, звиш реченний Гарасим Скиба для ліпшой вірности и певности пред врядом и особами звишписанными подаю п. Феодору Кандибі оное писмо мое врадвое притиснением звиклой печати врядовой и подписом руки писарской.

Діялося в Конотопі року и дня звиш писанного.

Звиш менованние особи:

Яремій Вилянець, писар конотопский, рукою».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 57807. – Копія кінця XVII ст. Внизу документа намальовано три кола, всередині яких написано: «печат»).

№ 4-5

1675, серпня 19 (9). – Випис судового декрету з чернігівських міських книг.

«Випис с книг міських права майдеборского ратуша черниговского.

Року Божого тысяча шестсот семдесят пятого мсця авьгуста девятого дня.

За відомостю в той справе нижей менованой самого ясневелможного его милости пана Ивана Самуйловича, гетьмана Войска его црского прсвітлого величества Запорозского, при бытности их милостей пана Андрія Василевича, писаря судов войскових, zesланого, пана Станислава Кохановьского, полковника на тот час наказного черниговского, пана Яна Харитоновича, атамана городского черниговского, пана Ивана Матвеевича, сотника любецкого, пана Ивана Яценича, перед нами, Григорием Ивановичем Яхимовичом, войтом черниговским, Иваном Тарасовичом, бурмистром, райцами, лавьниками, в ратушу черниговским, кгда ведлуг права яко в справе цивиллов от обоего уряду так од войскового, яко и од нас суд был засілий зо (?) тракту пана Сави Посудевского, землянина любецкого, и панов сябров его, такъже землянов любецких, пана Федора Красковского и пана Федора Богуша, адверсаров, которие завод міли од літ тринадцать о заорендоване озер пред очним порядком в шостий год держачи, тие теди озера пану Нучьку за коп шестдесят заарендовавши, яко иньтерцизия робуруе и акты в собі міе[т], отдавши им половицу раты коп тридцять бутто за инькурсиею чернецкое рады за Бруховецького, жадное ловенья рыб в тых озерах не міл и не пожитковал през увес тот рок. За чым по таких многих літех речоний пан Сава Посудевський, кгда пришла повьгорная черга тым озерам, пан Красковський деспоновити арест кладет, хотячи с тых суму свою отобрат. До чого кгда од панов Красковьских не был припусчон, теды вдавьшися до права в такой способ: жалобу свою продуковал: заарендовавши я озера в панов Красковьских за ретруцызыею за Бруховецького чорное рады, жадного з тых озер пожитку не міл, отдавши половицу раты коп тридцат, не ловил и никому не позволял. А любо первей в шостий рок под закладом вини ста золотих озера был закотил (!), хотячи суму свою отобрати и им коп тридцат оддати. Леч панове Красковьские як тогда до одбиранья суми моей не допустили, так и тепер не допускают.

Прето беру, прошу и якож су[д] уважит справедливости, домовляюся. Одпорная сторона Федор Красковський, Никифор Богуш так отповедили: Бг свідок, иж мы пана Посудевьского не хоті[ли] за остаток коп тридцяти турбоват, ани се у его поминати и до права потягати, взглядом приязни нашео шляхецькое и за нас старостю своею поднятых прац.

А што пан Посудевський в жалобі своей продукует якобы не міл с тих арендовьных озер наших пожитку и ловеня рыб, то ест неправда. Кгдаж готовисмо довести паном Ницком Орловьским, на тот час будучим арендарем любецким с паном с Отрохом, небожъчком, и Остапікою. Которому то Ницьку Орловскому ніяким ся Бубликом, небожчыком, речоний пан Сава Посудевський значок присылал, невода в себе не міючи, даючы позволене затыгати озеро и рыбы ловить с постановенем на рыбалок частей дві, а пану Посудевскому третяя, увідомівшися мы о том. Я теды, Федор Красковський, до того стану поіхал, а едучи до Плохова, где пан Сава Посудевський мешькае, приверьнул и намовившися з небожчиком сыном пана Савинчим, приехали на стан (?) правьде знашли ми пана Ницька Орловского на стану з готовою рыбою, з наших озер вьтягьненую, бочок три и тем собі розделилисе: бочок дві Орловський взял, а третюю небожчиков сын пана Сави Посудевского. За чим пан Сава Посудевський, згола не знаючися до тоей отповеди позваных, жалобу свою повьторил и то мовячи, иж я як не мав так и не маю пожитку с тих озер, сам не ловил, Орловскому не позволял и сына своего небожчика не посылал и рыб тых не отбирал и жадное мульне (?) в дому своім не виділ. По таком контрадикованью в скарбех суд на доводы и одводы сторонам, на которые преставит заклад сто золотых на винного, призволили. Подали теж до реестру сябров своіх, землянов любецких, кром пана Ницка Орловского, особ чотырнадцять на довод и одвод с подписом рук пана Сави Посудевского и с притисненем печати. Которые ставши, вси неведомостю о той справе твердили, иж которых тылко панове Кукари, Ярош и Степан, перед судом ставьши, под сумленем признали тыми словы, иж ніт відома для чого одного дня до нас приехал з рыбою пан

Ницко Орловский з небожчиком сыном пана Сави Посудевского и з паном Федором Красковским и мовят: «Нехай літо дармо не идет, роздїлемо тую рибу меж себе», а ми отповедили: «Не позволимсе на то, нехай так идет порядок, як наши продкове установили и як наш рок наступит, тогда ми на своей черзі диспонуват будем». По такой одповеди поехали назад от нас з рибою и болшей не відаем, где тую рибу подїл. Потым Орловский озвалсе Бга Всемогучаго свідком призиваючи, иж я, мовит, при пану Федору Красковскому тую рибу водлуг постановеня нашего з паном Посудевским розделе собі бочок дві взял и небожчиккови сынови пана Посудевского он дал и так многие коньтровертовал з собою одним словом пан Сава Посудевский не знающыся до того справедливости яко суд (?) (...) *жет домовлялся.

Суд нынешний долгих и шыроких отъречоных адверсаров контроверсы, пред себе вношонных, выслухавши, а міючы на увазе своей же свядецтво было воньтпливое и обі стороні в доводех своих всталые так, пан Ницко Орловский по змерлой рущі сына Посудевського и Бублика, который ему бочок приносил, гду тую рибу подїл и з яким позволенем ловил, одвод не дал. Яко теж и пан Сава Посудевський доводу слушного не учынил, а взявши собі суд вывядованя, счо был два рази правом переконан раз пан Посудевський на облик присегал, а другой раз ревоковал, ознаймует то и наказует на близко пришлюю середу присягу самотрет в тую роту: як он, заарендовавши озера в панов Красковских, пожытку не міл, рыб не ловил, Орловському не позволял и сын его, небожчык, бочьки рыбы Орловського не одбирал и в дом его не привозил, а як о том не знал, так ему Бже Всемогучий и невинная страсть Збавителя нашего поможи. А по той присязі пан Орловский зостається виньным и так половицу рата коп тридцять пану Посудевському яко и другую половицу паном Красковским коп тридцат зо всіми накладами и винами правьными повинен будет заплатити и отправить. А кгда и тот термин, декретом зложоний, авьгуста одинадцятого припал. На котором пан Сава Посудевський досыт у чиненья декрету, ставши сам особою своею, ку присезі за готовост свою оказал. Леч особ тих, которые бы присег его потвердили, не поставил. А любо и поставил, однак оние, роту свою на стол кинувши, преч з суду уступили. За чим стался пан Посудевський виньним и зараз паном Красковским при персональной бытности всего суду готовьми грошми суму одличил и оддал коп двадцять и копу и выклада одправил и поплатил и стался од тое справи волний. Прихиялючися теды суд тое справи за едное. Которая абы напотом жадного зновеня не міла под закладом вины тысячу золотых на тот суд, перед которым бы ся виточила, мощно декрету сего варуем. Счо ест для ліпшой памети до книг записано. При том же декрете пан Григорий Иванович Яхимович, войт черниговский, упоминался и доходил на пану Саве Посудевском Внучьку за половицу раты грошей ведлуг декрету его млсть пана Ивана Лысенка, асаула енералного, и лист его милости покладал. Который перед урядом нынешним Унучькове читаний, так ся в собі мает:

Пане Внучьку справа, которая приточыласе была твоя з паном войтом черниговским передо мною, которую з росказаня его милости пана гетмана справу тую осудилем ведлуг святой справедливости, рада(?) абы в. млст. заплатил половицу пану войту черниговскому без жадное фолкгации, пилно того жадаю и приказую.

З Батурина авьгуста року тысяча шестсот семдесят пятого.

Иван Лысенко, асаул Войска его црского пресвітлого величества Запорозского енералный. Тогда и я водлуг того писанья приказалем, абы конечно пан Унучько пану войту черниговскому як ся справа тая точыла, заплатил и досит чинил. Счо все для памети до книг міских ест записано, которых и сей выпис под печатю урядовой міскою ратушною черниговскою ест выдан.

Пысан в ратушу черниговском.

Григорий Яхимович, войт черниговский.

Емелян Иванович Яхимович, писар міский черниговский.

Корькговал Синкгалевский».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56240. – Оригінал, завірений підписами чернігівських війта й писаря і печаткою. Запис тим же почерком: «Декрет межы паном Посудевским Внучком с панами Красковскими, землянами любецкими, и сябрами его в ратушу черниговском ферованый року 1675 мсца авьгуста 9 дня»).

№ 6

1679, січня 22 (12). – Сосниця (?). – Декрет сосницького суду.

«Року тисеча шестсот семъдсят девятого мсца януария дня дванадцятого.

З розказаня его мл. пана полковника черніговского, добродія ншого, застаючому в Сосниці для розних справ, пред нами Михайлом Стефановичом Обводенским, атаманом городовым черніговским, Павлом Кравченком, сотником сосницьким, Андреем Тишеною, атаманом городовым, Силою Якимовичем, войтом сосницьким и Фомою Анъдреевичем, месчанином сосницьким, которая справа при тых особах приточалася, в справе Миска Коляди, поводовое стороны о подтопленю млына, с позванным Федором Лобынею, сотъником волынским. Ставши очевисто з уряду посланые особы, в той способ признали: перший Григорей Янченко, товариш сотні Сосницкой, же праве як мы приехали, от разных тамошних людей савинских тое чули, же на позваного Лобыну, сотника волынского, ускаряются много людей савинских о стопленю многих сіножатей их, же они своім ставом посполитым людем значъную шкоду учынили, а жалобной стороны Мисковой млын так глубоко подтонул, же на дві пяди з наддатком у воді коло стоит. Од которого затопленя як прежде коло робыло, тепер за перешкодою новозбудованого млына под старый Мисков млын, отнюд робити слушьне не может. Другий Федор Сенютенко, мелник и мещанин сосницький, также в той способ под сумъненем зознал, же мы многих людей савинских жителей питали, ежели так глубоко пред часы бывало в воді коло. Теды оные люде савинские одказали, же вода нікды не бывала на лодях як тепер затопленем того нижчого мліна. Такая старому млыну шкода ся стала, же не может робити, ежели того нашего млына не збурят. Третьей Кузма Тимошенко, мещанин сосницький, в тые слова, яко и выше описание особы говорили, сознал. Которое сознатъя мы, уряд, чуючи, до книг містьских сосницьких приняли до далшого поступку правного записать розказали.

Напротивко которого доводу позванный пан сотник волынский тым се екъсциповал: ежели бы праві не тривожный час и самому до войска не прибиратися, теды бым казал свою греблю новозбудованую прокопавши, воду спустит. А хоча бым и спустил став свой увес, предся бы тая вода, що в лодях у старому млыну у Мисковом стоит на дві пяди, по старому з лоды спод кола не выступила, бо то не що инъшое тую воду держит, толко леды и снега звичайно, як же и по инъшых млинах почасті тое ся діет. Тую свою одповед вымовивши, просил нас (абы декрету сего часу не реферовано, але абы до пришлое весни на довод слушный), а особливе до высокой уваги и розсудку его мл. пана полковника, добродія нашего, было обложено. Мы теди, уряд, позванной стороні на (...)* в том не чинячи, а ведячи самую слушную річ у водповеды позваного меновано(го), до волі его мл. пана полковника, добродія нашего, складаем.

До тоеі атестаций (?) руку для віры дат (...)* при печати подписалем

Михайло Стефанович, атаман городской черніговский.

Павел Кравченко, сотник сосницький, при печати руку подписал.

Андрей Тешина, атаман городской.

Сила Якимович, войт сосницький».

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 56243. – Оригінал, завірений особистими підписами і печатками).

№ 7

1680, липня 21 (11). – Конотоп. – Купча.

«Року первое тысяч шестсот осмдесятого мця июля дня одинадцетого на врьді нашем зуполном конотопском, меновите предо мною, Иваном Ждановичем, сотником конотопским, Симеоном Зимовцем, отаманом городовим, Иваном Тетеренком, войтом, Микитою Михайловичом и Иваном Золотаренком, бурмистри, и при битности пана Стефана Григориевича, дозорци млинов конотопских, и инших людей зацних и віри годних при том немало будучих, ставши пред вишписанных нас Опанас Костенко, жителем любитовским (*село на правому боці Сейму на північ від Конотоп – Ю.М., І.Т.*), з намислы души и тілу здоровим будучи, зезнавал явно, ясне и доброволне, а не з примусу якого в тие слова мовячи: Мосць пане уряд. Продаем за сімдсят зо-

лотих сповна половину каменя у(...)*ковом знайдуючомся млин в першой клітці на ровчаку зостаючом, а продадем на батуринский монастир святого чудотворца Христова Николая храм, яким правом я пожитковал и владнул (*так – прим. копійста – Ю.М., І.Т.*) так волно будет монастира батуринского игуменові з братиею тим то продадем половиною каменем владнути и пожитковаты, дать, продать и як хотя к пожитку своему ліпшому привернути, не маючи от мене самого кривди, жони моеї, дітей моих, кровних близких и далеких, кгда вічне продадем. При том могоричники люде были зацние Павло Богданенко, Иван Зеленский, инъших много, а меновите Аньдрей Кигаї, Демко Холод, на що для имовірствія ліпшого, певности и віри я, вишписанный, упросилем о печати звиклие городовие, которими ствердивши, до рук велебному господину отцу Елисею, намістникові монастира батуринского, той запис подаю.

Діялося в Конотопі в ратуши міської конотопської року, місяця и дня звишменованого. Звишменованный уряд конотопский упрошоний о той запис.

К сему запису я, Александер Орловский, писар міський конотопский, руку подписую».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 57807. – Копія кінця XIX ст.).

№ 8

1683, жовтня 23 (13). – Почеп. – Універсал почеповського сотника Наума Ноздрі.

«Наум Григоревич Ноздря, сотник Войска их црского пресвітлого величества Запорожского почеповский.

Чиню ведомо сим моим писанем кому бы о том ведати належало, особливе войтови грушынскому и всим жытелям тамошным так козаком, яко и посполитым людем, иж позволилем селину пустовскую зайчынскую в том же селе Грушыне, сумежную с Петраком Игнатченком, то есть огороды и поле пахатное з дубровами и с пожнями и зо всеми приналежностями, приналежачыми до помененной селины зайчынское, которою прежде сего владели два браты, и даны зайченские чесному гдну отцу Иоану Белявскому, протопопе почеповскому на спокойное владение и ни од кого не поносячи жадное перешкоды и перенакабання впожыткованю помененное селины чесному отцу протопопе. Пилно жадаю и сурово приказую, абы ни хто не важылся быти перешкою так козаки, яко и посполитые люди. На которой селине волно ему, отцу протопопе, подворок фундувати и им спокойне владети яко своим добрым волно ему, отцу протопопе, выш помененною селиною самому владети, жоне и потомком его, волно ему куды хотя повернути, яко свое доброе, на свой лепший пожиток. На том ему, отцу протопопе, казалем выдат для лепшой моцы и твердости сей мой лист с подписом руки моеї и с притисненем печати урядовой.

Писан в Почепове року 1683 мсца октоврия 13 дня.

Наум Ноздря, сотник вышпомененный».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 56248. – Оригінал, завірений особистим підписом Н. Ноздрі і печаткою).

№ 9

1686, травня 3 (квітня 23). – Заповіт-запис землі Трухана Семендяя своїм пасинкам.

«Я, Трухан прозвиском Семендяй, чиню відомо моим (?) писмом у которого суду съправа, же я поступилем своим пасинком ведлуг их отчини истраченої на то им поступую и усого поля моему и оселобі (?) половина (*ці три слова дописано над рядком іншою рукою – Ю.М., І.М.*) на них трох половицю вічними часи им самим, жонам их и дітем. Волно им будет свои частъки продат, дароват, отдать и як хотя на свой пожиток оборочат яко власне своим добрим вічне. На то даю сие мое писмо вечистое при людах зацних и віри годних, во первых при Левку Кончару и Прокопу Прийми и Андрію Иузію, иних зацних людей зацних было немало.

Діялос оное писмо року 1686 мсца априля дня 23.

Писар того листу Петро Томиленко руку свою подписал». (НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 56250. – Оригінал, завірений печаткою. Запис на звороті: «Тестамент Трухана Семендая ґрунту своего часть половинную своїм племянником»).

№ 10

1687 (?), квітня 4 (березня 24). – Крелевець. – Купча.

«Року Бжого 1701(?) марта 24 дня.

Перед нами зуполним урядом крелевецким, Иваном Николаевичем Маковским, сотником, Иваном Макаровичем, атаманом городовим, Аверкием Антоновичем, войтом, Григорием Мартиновичем, Петром Ивановичем, бурмистрами, ставши персоналне Сава Андриенко, товариш сотні Крелевецкой, чинил нам, вижей менованным особам, оповідь, иж продал лісок свой лежачий за Ретю, Корма прозиваемий, за золотих шіст его млсти пну Костантию Ивановичу Голубові, бунчучному Войска его царского пресвітлого влчства Запорожского енералному. До которого ліска мененний Андриенко он сам, жона и потомки его не міют вічними часы интересоватися, под закладом вины на суд енералний коп десят варуем, а пну Костантию Ивановичу Голубові, ему самому, жоні и потомком его в вікуистой поссессіі тримати и кому хотіти волно дати, продати и даровати. Що для ліпшой певности писмо оное печатю сосницкою ест стверженно.

Діялося в Крелевці року и дня вижей по[ме]ненних (?) и пред звиш описанным урядом крелевецким».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 65027. – Арк.7 зв.-8 Копія початку XVIII ст. Наприкінці документа намальовано коло, всередині якого написано «місто печати»).

№ 11

1688, червня 7 (травня 27). – Чернігів. – Випис з чернігівських міських книг, що містить купчу.

«Въпис с книг міських права майдебурского ратуша черниговского.

Року Божого тысяча шестсот осемдесят осмого мсца мая двадцат семого дня.

Перед нами, Стефаном Отроховичом, войтом черниговским, Павлом Фелиповичом Концевичом, бурмистром, и райцами, в ратушу черниговском заседающим, ставши очевисто пан Васил Семенович Селецкий, товариш полку Черниговского, сполне и с жоною своею Катериною Степановъною Сташевскою нею, онукою зошлой памяти Яна Виждьгерта Яцкевича, явъне ясне и доброволне до книг міських черниговских признали, иж она, маючи дідизну и отъчизну свою част кгрунту, на котором Яцкевич дід и Сташевский в селі Голубичах мешкал с поседніем, то ест з двором, огородом, садом и лісом, полями, ролями на Шупиловъце иле счо ест и за гребелкою подле поседеня з ставком, до того ж Шупиловъсчыни против Михаля Шевца, на два и на(...)*колосы (?) и сеножат, где небожчик Сташевский сіно кошовал и отъчызна Твореговская гделколвек найдется и хто де відоми покажут свое власное никому ни в чом не пенное и не заведеное не виймуючи с того жадные и на належитое част на самих себе и на потомки свои все сполна на вічност пану Ивану Уласовичу Климовичу, хоружому полку Черниговского, жителю березынскому за семсот золотых полских доброе монети продал и, гроши отобравъши, тут же перед урядом квитовал, даючи моц и владзу пану Ивану тоєю частю кгрунтом зо всіми пожитками як небожчик Сташевский заживал и на чом седіл, владіт, в моци своей тримат и пожиток на себе брати и од себе кому хотіт дати, продати, даровати и записати. Которое продажи сознаваючыє сам и потомки их, близкие и далекие кривне, тоє част кгрунту вічными часы боронити не мают и мочы не будет под закладом суми таковых семисот золотых полских в на далшее утвержене того кгрунту част дідовъское и отцевъское тут же перед урядом зрекълисе и в реалную и спокойную вечыстую поссессію пан Иван жоні и потомком его подал, завел и вічними посесорам тоє часть кгрунту зоставил. Счо все для памяти до книг міських ест записано, с котрих и сей випис под печатю урадовою міскою ратушною черниговскою ест выдан.

Писан в ратушу черниговском.

Емелян Иванович Яхимович, писар міський черниговский».

(НБУВ. – IP. – Ф. II. – № 20549. – Оригінал випису, завірений печаткою. Оригінал купчої під 1675 (?) роком зберігається у тому ж фондї під № 56240).

№ 12

1689, жовтня 4 (вересня 24). – Чернігів. – Випис з чернігівських міських книг, що містить купчу.

«Выпис с книг міських права майдебурского ратуша черниговского.

Року Божого тысяча шестсот осемдесят девятого мсца сентябра двадцат четвертого дня.

На уряде их царского пресвітлого величества міским черниговским перед нами, Стефаном Отроховичом, войтом черниговским, Иваном Тарасковичом, бурмистром, и райцами в ратушу черниговском засілим, ставши очевисто пан Иван Уласович, хорунжий Войска их црского пресвітлого величества Запорозкого, полку Черниговского, подал для уписаня до книг міських ратушних черниговских (...) * на кгрунт в селе Голубичах от Отроха Сергеевича и брата его Кліма Близченъков правъне ему служаچه, просячи аби бил принят и до книг вписан, котрого мы уряд пред міючи перед собою (...) * тот (...) * по прочитаню за слушне узнавъши, до книг міських вписати дал. О чом тот запис самую реч ширей и достатечный в собі опіваєт и так се в собі писмом руским писаний мает:

Я, Отрох Сергеевич, з братом своїм Климом Близченъком, відомо чиним сим нашим писмом от каждого суду и права, иж есмо продале кгрунтъ свой власний отцовський на Голубичах с кольгусчою (?), которая част на нас принадлежит, пану Ивану Уласовичу продалисмо яко приятелю своему вічными часи и землякам(?) з деревом бортним и не з бортним, сіножатми и з дубровою, так теж с полями продалисмо за готовую суму золотых осмьдесят пану Ивану Уласовичу. Которую то суму цале от отобрал до рук своїх. А з них выш именованных, аби до тих кгрунттов не міли жадней алтернации жадней из их крєвньих, ани жона моя, ани брат мой, ани стра, ани сын мой. Діялося то в Ріпках в року тысяча шестсот семдесят семом мсца июня дня двадцять шостого при людях добрых и віри годных при пану Яску Назаренком Перецким, Fedor Narasimowicz Reszeperensky, Самойло Семенович Пероцкій, Иван Горченъко, на тен час в Ріпках жиющий, и инъших людей, которых на той час немало было с подписом рук их и с печатью нашою року и дня выш именованого и мсца. Я теж яко найнизший слуга и приятел зычливый Стефан Радзишевский, писар того листу, который то запыс за принятием нашим урядовим до книг міських ест вписан, с которых и сей выпис под печатю урядовою міскою ратушною чернігівскою ест видан.

Писан в ратушу черниговском

Емелян Иванович Яхимович, писар міський черниговский.

Корикговал Скнегамлевский(?)».

(НБУВ. – IP. – Ф. II. – № 20547. Оригінал випису, завірений печаткою).

№ 13

1690, липня 13(3). – Купча Матвія Кузменко.

«Року 1690 мсца июля 3 дня.

Я, Матвій Кузменко, кротинец, житель семаковский, чиню відомо сим моим писанем у каждого суду и права и на каждом місцу где кольвек сей мой лист презентован будет, иж я, міючи грунт свой власний в острове Злом, в Любешине лежащий, в завідованю чесного господина Григория Прокоповича, священника п. любецкого, от браті моей част свою вічистую выделенную, так дерево бортное, яко и до бортей способное, селище в Грабове из сіножатми, криници и вшелякие пожитки в том грунте найдуючимися, а будучи потребним пінязей, тот выш помененний грунт час свою власну всю от брати моей выделенную, продалем и на вічність пустилем Ониску Потіенку, жителю тесновському, сестренцу своему, ему самому, жені и потомком его вічными часы з которого то грунту повинен будет он и по нем сукцессорове его

тую ж дань давати до церкви стой Пятницкой любецкой, яко и я давалим, то ест за готовую суму, рук моих дошлую, за коп двадцат личбы и монети литовское. До которого грунту, от мене проданного и на вичност пущенного, не повинен буду я сам, жена и потомки мої, так теж близкие и далекие кривные мої, утручатися и перешкоди чинити, але волно будет оному Ониску того грунту яко хотя уживат, дат, продат, и кому хотя отступит. А хто бы мїл оному якую перешкоду чинит, таковый заплатит выни на урад (...)* сей мой лист презентований буде золотих сто, а заплаченоу вини тот грунт мїст при Ониску, жені и потомках его вичными часы зостават. На що для лїпшое твердости даю сей мой вечистой продажи при людях зацних и віри годних на подписе нижей менованных.

Діялося року и дня выш менованного.

Очевисто упрощоний о подпис руки от пана Матвія Кузменка у того писма продажного Григорий Прокопович, с[вященик] л[юбецкий] пятницкий.

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 56255.– Оригінал (?)).

№ 14

1690, не раніше липня 13 (3).– Зобов'язання Ониська Потїенка та розписка Сидора Кузьменка.

«Я, Ониско Потїенко, если бым могл противным быти, а церкви Божой стой Пятници дани кожного року не отдавати до Любеча, яко и иншие сябри з того острова дают, теды повинен буду тую вину заплатит, которая ест в праве войсковом вираженная, на грунта церковние даном и в (...)* оборотах (?) рожних потверженом.

Я, Сидор Кузменко, житель кротинский, принял ув Ониска Потїенка сей лист, а ему гроши вернул, що до купил бил (?) без нашего відома в моего брата, выкупил за 11 (?) коп, а ему дал коп 10».

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 56256.– Оригінал).

№ 15

1690, вересня 13 (3). – Москва. – Початок жалуваної грамоти Івана V і Петра I.

«Копия з подлинной грамоти их црского величества.

Бжию млстию ми, пресвітїїшіе и державнїїшіе великие гсдри и великие кнзи Иван Алексїевич, Петр Алексїевич, (*їде повний царський титул -Ю.М., І.Т.*) пожаловали ми конотопского сотника Федора Кандибу, повелїли ему дать сию нашу, великих гсдрей нашего царского величества, жалованную грамоту на село Куриловку и на слободу Кандибовскую, для того пришлого от создания мира 7197 (1689-Ю.М., І.Т.) году бил челом он, Федор, что в прошлых годех служил он отцу нашему, гсдрскому блаженния и вичнодостойнния памяти великому гсдрю црю и великому кнзю Алексїю Михайловичу, всея Великия и Малия и Білия Россїї самодержцу, и брату нашему, блженния и вичнодостойнния памяти великому гсдрю црю и великому кнзю Феодору Алексїевичу, всея Великия и Малия и Білия Россїї самодержцу, их гсдрскому величеству служить, не щадя головы своей, против неприятелей креста стого в чигринских и в иних во многих, также и в прошлых во 195 (1687-Ю.М., І.Т.) и во 197 (1689-Ю.М., І.Т.) годех во обоїх кримских походех бил и за ті ево служби (?) нашего црского величества подданной Войска Запорожского обоїх сторон Днепра гетман Иван Стефанович Мазепа дал ему, Феодору, в Прилуцком полку село Куриловку дал слободу Кандибовскую[...].»

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 57826.– Тогочасна копія).

№ 16

1691, жовтня 30 (20). – Чернігів. – Випис з чернігівських міських книг, що містить купчу.

«Выпис с книг міських права майдебурского ратуша черниговского.

Року Божого тысяча шостсот деведсят первого мсца октобра двадцатого дня.

На уряде их царского пресвітлого величества міским черниговским перед нами, Стефаном Отроховичом, войтом черниговским, и Есифом Иеділевичом, бурмистром,

и райцами сегорочными в ратуші черниговском засілыми, ставшы очевисто. Самойло Семененко, жител ріпщкий, явне ясне и доброволне до книг міских ратушних черниговських признал, иж он, маючи част кгрунъту при селі Голубичах, належную от братий Отраха и Клима, також жителей ріпщких, и в Сівери, з деревом бортным и до бортя згожим, полями, ролями, сеножатми, счо толко на част его з отъчъзны належала свою власную, никому ни в чом не пінъную и не заведеную, на вічност пану Ивану Уласовичу, хоружому полку Черніговского, ему самому, жоні и потомком его за шестнадцет (...) * личбы (?) литовское продал и грошы отобравъши, тоже на уряде квитом (?) даючи моц. И владет ему самому, жоні и потомкам его тоєю частью кгрунътом зо всими пожитками владіти и от себе кому хотіти дати, продати, даровати и записати. Которое продажа части кгрунъту речоного сознаваючий сам, жона и потомки его, близкие и далекие кривные, вічними часы боронити не мают и мочи не будут под закладом вины на уряд належатых золотых и на далшее утверждение тое продати тое части кгрунъту, тут же на уряде Самойло Семененко в реалную и спокойную вечистую посесью подал, зрекъсе и вічними часы уступив, сто все для памяти до книг міских ест записано, с которых и сей выпис под печатю міскою ратушною ест выдан.

Писан в ратушу черниговском, року мсца и дня виш писаного.

Емелян Иванович Яхимович, писар міський черниговский».

(НБУВ. – IP. – Ф. II. – № 20546. – Арк. 8. Оригінал, завірений печаткою).

№ 17

1697, серпня 1 (липня 22). – Купча Корнілія Дешка.

«Року тисяча шестсот девятдесят сегомо мсца июля 22 дня.

Я, нижей подписанный, відомо чиню сим моим записом кому о том будет потреба відати, иж міючи я по смерти славной памяти отца моего Степана Дашка, мні отказано и в тестаменті виражено зостае лучку албо рачей пастовник, лежачий у Дашках по сем боку греблі и ставу, а з другой стороны поміж Процишиной Джусишиной. Котрого себе видячи я приупалого, продаем тую лучку славетне урожоному его млсти пану Михайлови Прокоповичови, сотникови илинскому, за истотную суму личби литовской коп чотири, яко свою власную. На що я и запис сей мой даю виш мененному его млсти пану Михайлови Прокоповичови, сотникови илинскому, жеб юж вічними часы не повинен нікто я [...], з братов моїх так теж и з кривних, близких и далеких, и з жадних [...] сукцесоров виш мененного его млсти пана сотника за тую лучку турбоват и до жадного права потягат. Волно оному як хотя владнути, волно продат, дароват и на свой пожиток обернути. А хто би міл онога пана сотника за тую лучку турбоват албо до права гделиколвек потягати, таковий будет усі наклади правние тратити под зарукою талярей двадцят, на що и запис мой даю. За відомом его млсти пана Михайла Прокоповича, сотника илинского, Игната Ивановича Короленка, атамана городского, Юска Карпенка, войта, Андрія Шпаченка, бурмистра, и иных людех зацних на тот час будучих при печати городской и с подписом руки моей, так же и писарской року и дня виш писаного.

Я, Корнилий Стефанович Дашко, рукою.

Я, Иван Стефанович Заїка, писар илинский.

Запис іншою рукою на звороті: «Сей запис видан от пана Корнія Стефановича Дашенка его млсти пану Михайлови Прокоповичеви, сотникови илинскому, на лучку у Дашках на вічне уживане».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56259. – Оригінал, завірений особистими підписами і печаткою)

№ 18

1698, серпня 24 (14). – Конотоп. – Заповіт конотопського священика о. Корнілія.

«Я, на имя зовемий отец Корнилий, мешкающий во грады Конотопі, будучи от Господа Бога хоробою навіжоний и звлаща чуючися же ближче мені приходит до

смерти, нежели к животу за доброй еще памяти и зуполного розуму моего позосталие убожество мое распоряжаю яко по обикновению своему за спасенне и за отпушение грѣхов своїх отказую и записую золотих сто на святую Софию, на церков печерскую отказую золотих осмьдесят на церков соборную конотопскую Рождества Богородици, сто золотих и таляр на святых 40 мучеников, сорок золотих и таляр святителя Христова Николая, сорок золотих и таляр на Рождество Богородици конотопской трафолой отказую друку лвовского до того ж храму Рождества Богородици, отказую комору посред ринку коморное окно середь комори на успение тож едно окно з краю от шевні, комора шинковная на три церкви записуется на Георгия, на сорок святых, на святого Николая, зятю моему Марку отказую комору окно из дверми, комору верхнюю унукові моему записую и готових грошей тому унукові чехами талярей десять, отцу Афанасию, брату моему, записую рясу тонкую, лисями подшитую, синови его жупан каруновий из гузіками срібними, тріодь постную друку львовского отказую до Рождества Богородици, тріодь цвітную отцу Афанасию записую, а скриня из книжками, якие есть зо всім, записую Марку моему, старшому Левку записую мазку (?) из двором и клячу, дерева різаного шестнадцать колод и подвалин три отказую на церков соборную, на монастир печерский записую пояс позлоцістий на сорокоусти в Конотопі до церковъ божественних пречестним отцем пресвітером конотопским на ...ную церковъ по осм коп, далем по таляру, паламарам по золотому, срібла ...аного пять гривень Марку, зятю моему, виписую. Которое мое легованное и записанное убожество достойно и праведно по моему обикновению, кому що леговано, все сие суть записано и утверждено сим тестаментом моим яко то на обители святые киевские на святую Софию и на церков печерскую, так теж на церкви Божие конотопские, а особливе Марку, зятю моему, и брату моему Афанасию из его сином и Левку Старому вся сия есть вещей описанно до увідомления, кто би потребовати міл в кожного суду и права; тут теж дарую и наминаю сим тестаментом моим, абы кождий прытом и родич мой, близкий и далекий, не важился сего тестаменту моего касовати кому що есть записано и хто би міл сей тестамент мой з приятелей моих, близких и далеких, касовати и турбовати такое мое из волі учиненное записанное убожество, такового заклинаю святыми отци, иже во Никеи 313-ти. Которий мой сей тестамент писан при людех зацних и віри годних.

Діялось во граді Конотопі року Божого 1698 місяця августа дня 14.

На сем же тестаменті моем устне упрошоный уряд конотопский о подписи имен и о притисненя печатей звиклих урядових в кожного суду и права для ліпшого увірення и певности.

Андрей Кандиба, наказний сотник конотопский (м.п.)

Игнат Макуха, атаман городовой (м.п.).

Гаврило Семенович, войт конотопский (м.п.).

Люде там бившие при справінню сего тестаменту мещане конотопские особи зацние Иван, цехмистр кушнірский, Иван Лесенко, Алекса Крамар, Алексій Кирилленко, Григорий Кривецкий, Феодор Петрович, писар конотопский подписовал рукою власною.

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 57808. – Копія кінця XIX ст.).

№ 20

1700, грудня 10 (листопада 29) і грудня 29 (18). – Конотоп, Батурин. – Купча і її ствердження генеральним суддею Василям Кочубеєм.

«Року Божого 1700 місяця ноемврия 29 дня.

Пред нами урядом конотопским, а меновите пред Феодором Кандибою, обозним полку Ніжинского, и Семеном Зимувцем, сотником на той час будучим наказним конотопским, Игнатом Макухою, атаманом городовим, Гавришем, войтом, Гаврилом Плаксенком и Андрієм Ярмирковим, бурмистрами, ставши очевисте, явне, ясне з доброй волі своей без жадного примушеня Степан Наталченко з женою своею Оленою Ювхимовою и при том же будучи брат Степанов Герасим и Иван, син того ж Стефана, вси виразними мовили словами, иж я, Степан Наталченко, з женою своею Оленою

свой власний камень млиновий ставидло едно на міской греблі в одной клітці и на едном году з паном сотником конотопским передней камень пану Григорию Костенецкому Волюватиму, знатним міщанам конотопским, нікому не пенний и нічем не заведенний камень за певную сумму монети доброй тысячу золотих продадем той камень пану Григорию Костенецкому у вічність. А отобравши я, Степан Наталченко з женою своею до рук своих всю тую сумму вирикаем так самих себе, жену дітей моих и кривних своих, близких и далеких, а ему, пану Григорию и пану Матфею Волюватим, продавши, пустилем во вічніе віки, волно будет им, паном Волюватим, жонам и дітям их, от мене купленным каменем в млині як своим власним владіти, дати, даровати, продати и як хотя на свой пожиток обернути. А для ліпшой віри на потомние часы даемо им, паном Волюватим, урядовое сие рукоданное наше писмо з подписом рук и притиснением урядовой міской конотопской печати.

Діялось року и дня вышписанных в дому нашем при людех зацних и віри годних и могоричниках, на тот час будучих, при отцу Димитрию, священнику Юрьевскому конотопскому, и при Кирилу, крамару ніжинскому, и при [...] Тимошенку, міщанину ко[нотопскому...].

Року Божого 1700 декабря 18 дня.

Пред судом его царского пресвітлого величества Войска Запорожского енералним ставши п. Григорий и п. Матвей Волюватенко, обыватели конотопские, показивали сей купчий запис, освідчаючи, же купили они на греблі міской конотопской на реці Конотопі камень млива и просили, абы для твердости лутшой той куплі могла быти на нем притиснена судовая печать и положен судейской руки подпись. Яко теди то купчое писмо показалося быти урядом конотопским явно и ясно справленное, так суд тое учинити им, панам Волюваченкам, не отмовивши, печать судовую на оном веліл притиснути и при подписи власной руки.

В Батурині.

Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского енералний судия Василий Кучубей».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 57809. – Копія кінця XIX ст.).

№ 21

1704, березня 9 (лотога 26). – Любеч. – Заповіт Павла Помаза, жителя Любеча.

«Во имя Отца и Сна и Стога Дха, Стия Жовоначалныя и Неразделімя Тройци. Аминь.

Я, раб Бжий Павел, прозываемый Помоз, житель любецкий, чиню відомо и сознавую сим моим добровольным тестамятелным писанем, то есть остатнею волею моею кожному, кому будет того відати потреба тепер и на потомные часы в каждого права и суду и на каждом мийсцу, иж я, будучи знятый болем смертельным и на смертельной постели лежачы, выдечи себе ближшаго ку смерти, анижели ко живому, впрод полецаю дшу мою грішную в руки Всемогущаго Бга, а тіло мое грішное яко землю земли. А потым умислилем собі пред часом години смертельной за доброй памяти и розсудку моего убозтво мое сиротинное распорядит и записат, абы по смерти моей в пляцах моих седибных и в сіножатех, и в саду, и в грунті Мисовском, и всих моих дворових от мала и до велика набытках столбивый покой знайдовался промежду кривних моих близких и далеких, и сябров поміжних, и людей общих, якіи в сем моем тестамяяльном писании, ознаймую, иж напервей сну своему Леону отписую пляц свой тестевский з подлим будинком на пъяцу стоячий, где и мешькалем, и товар ввесь з всим набытком дворовим належачий от мала и до велика, то все и сад лежачий за Нагорнею брамою, на предмістю стоячий в садах, помеж садом отца пречиского и саду Брехунова и синожат моя купленная, лежачая под Кукарами, берег тесен озера, так теж и Мысовский грунт зо всими угодиями належачими до того кгрунту, то ест в полях пахатных и не пахатных и в обълогах и зарослях и в утчині (!) и в озерах и в синожатех того ж кгрунту зостаючих все от мала и до велика напол з Самуйлою Брегинченком сну моему Левону, жоні и потомком их в вічные часы. А и то ознаймую, что за сей кгрунт Мысовский сполный міл Самуйло Брегинченко з

его млстю паном Полуботком. Теды ему за такую утрату и турбацию далем за свою половину грошми зол[отих] одинадцат и на три літа поступилем в озерах на своей части пожиток иле доход отбират, а теперешнего часу, кгда вишли вси літа тыі тры, теды без всякого ущербу и турбациі во всих пожытках кгрунту Мисовского на пол з сином моим Леоном делитис повинен. Потым и то именую, иж миючы я пляц свой власный отческий з синожатию на пол з Микитою Трибушным и будучи одного часу оскорбленный на сына своего, аже под то время подишол фортеlem Микита Трибушный мене подпилого, якобы я и свою половину пляцу з синожатию ему полецил и сам фортеlem на тое бігал, людей збираючи, и записал тым способом и маючис мене при старости літ моих дозират и годоват и по смерти поховат и поминат. А кгда по том часи иле записи его фортельном не тилко щоб дозирал албо поховал, но и куска хліба не дал. Зачим я не кому инному токмо як ближшому по собі посесору сну своему Леоу и той пляц з синожатию, лежачою в вершині озера, с того ввес на пол з Микитою Трибушным записую, а сн мой Леон повинен за таковую мою учинность тіло мое грішное погребом стим похоронит и отпоминат. На що зедля ліпшой відомости и твердости даю сей мой тестамятельный декрет пры людех зацных и при том часе будучих при Кондрату Укзы (?), товаришу сотни Любецкой, при Устиму Пліци, Хомі Белоуску, мешчанах любецких, и при Микиті, панамару пятницкому, и при иных людях, при том часи будучих, абы жадной перепоны в их моих добрах звиш спецификованных сну моему Леоу, жоні и потомком их не било жадной перешкоды, а ежели бы хто сміл и важился хоч наименшую перепону чынит люб сыну моему Григорий и дочка моя Мария иле Микита Трибушный або сябры поміжные и люди общие, то таковой не уйдет проклятия стых отц 318 иже во Никеі положено анафема и анамарафа и пред судией нелицемірным на втором прішествии зо мною розсудится и на вяди як дховном, так и свицком, запьлатит вины талерей сто неотпустно и сурового караня не увойдет, ежели сей мой декрет тестамяльный смертельный нарушатимет и касова- тимет. На що зедля ліпшой відомости и твердости даю сие мое писане тестамяльное сну моему Леоу в дому моем списаное пры людях звишемененных 1704 року мсца февруарья 26 дня.

Устне прошонный от Павла Помаза о подпис руки до сего тестамяльного декрету, теды подписуюсь рукою Артем Евфимович, поп пятницкий любецкий.

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56268. – Оригінал (?). – Запис на звороті «Духовнича от Помаза любецкого»).

№ 22

1721, листопада 11 (жовтня 31). – Вороніж. – Лист-скарга воронізького сотника Івана Холодовича до Сави Шпаковського, намісника чернігівської архієпископської кафедри.

«Висоце в Бгу преподобнійший мсці отче намісник катедри чернігівской, мой велце млстивий гсидне, в Дху Свтом отче и дознанный блгодітелю.

Блгорачительный висоце в Бгу превелебности вшой лист в отвіт писем до его мл. отца Думи, городничого свіржанского, посланних ко мні млстивно адрисованный, котрий образ [?] відтворює пером з достойним принявши почитанием, ласкавие а блгоразсудительные вчиталем в нем контента. Правда, же не надлежало б у домашній справизаводу ншего висоцеповажную рейментарскую всегда монаршими публічними войсковими ділами затрудненную особу своїми дисккоммодовати доношениі. Еднак біль не вміє мовчати, понеже отц Дума по своей сусідской приязни чили не-приязни ставши особисто ворогом по справі и давши підставу ясне в Бгу преосвященному поступитися соб на власних дідичних, а по преставленіі родителей моіх у спадок мні спалих и около тридцати уже літ фундушами и універсалами лиц можних и ннішного ясневелможного добродія уконфірмованних сіножатах (якие отц Дума за власною волею привлащает), около млина моего Ивотского будучих, на килко сот воз сіна силоміць забрал и звіз. Мусілем в том в жалованних ясне велможного добродія особу турбоват и любо его панская велможност многократне писал лист свой до ясне в Бгу преосвященного, которую копию в відение висоце в Бгу превелебности

вашой тут же прилагаю, дабы помянутый отц Дума в тих моїх заборах учинил реституцію. Еднак вложено ся за мною его панской велможности аж до сих час пошло як горох о стіну чи не втрачається честь владики. Если ж не тяжест сия терпїть не пронзает ли жалост дому моего, же при якої колвек моей войсковой службї од отца городничого свїржанского нестерпимую терплю до сих час обиду, краще терпїти від зовнішнього ворога ніж від внутрішнього (місцевого) я терплю, подаю сие на терези розуму поважної особи висоце в Бгу превелебности вшой и всепокорственно упрошаю: благоволи преподобне ваше по своем природном паче же отческом ко всім блгоутробию увїщанием своїм здевінковати отца Думу, абы так обжалованние козаки сотні моей преображиевские в справї одержали з кого надлежит управу. Яко и я щоб не терпїв більше несправедливість, жебы сая (...) * знаходячись у оманливому попелї [1], од отца Думи возгнітившаяся, болш якого вперед не учинила пожежі, бо если бы его мл. отц Дума поважние ясне велможност добродїя прежние писания и ннїшний его рейментарский лист без сатисфакції на ганьбу еще хотїл пусити, то принужден буду на его ж самого за волю принципала моего, ясне велможного добродїя, інших шукати Богів у пресвітлїйшаго двору монаршого его царского влчства ншого всемилостивїйшаго гсдря моего аппеляцією обявляя и при сем премлсрдной висоце в Бгу превелебности вашей ласце и респектовї з всенижайшим моим поклонением себе вручаю.

З Воронїжа 8врия 31року 1721».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. № 50964. – Автограф, завірений печаткою).

№ 23

До 1726, листопада 26 (15). – Глухів. – Слїдство про маєтності, в котрому мїститься й універсал гетьмана Івана Скоропадського 1712 р.

«В указї ея императорского величества з генеральной войсковой канцелярїї, прошедшого октябрия мсца присланим, показано: аби против челобитя пна Семена Галецкого, сотника полкового стародубовского, в оную канцелярїю занесеного, о завладнїї Семеном Соболевским, сотником погарским, и женою его поля, прозиваемого Пушкаровское, и сіножати Моркина по універсалу гетманскому Захарїю Искрою, бувшому обозному полковому стародубовскому, наданих, в сущую правду розискат и розиск прислат в канцелярїю войсковую для решения. Теды по тому ея императорскому величества указу розискное о више писанном изслїдствие учинено сим ниже показанним образом.

Обозний полковий стародубовский Захарїй Искра подал за рукою своею жалобливое доношение, а в оном доношенїї показал: в прошлом де 1712 году покойный гетман Иван Скоропадский надал бил во владнїе ему поле, прозваним Пушкаревское, и сіножать, менуемую Моркин, и оное поле и сіножать ствердил універсалом своїм, а с того поля он, Искра, определїл де нив двї: одну у Рибном Болотї, а другую, прозиваемую Клинь, сотнику Галецкому в державство взявши от него в замїну часть сіножати в селї Посудичах. А прошедшого де 723 году Семен Соболевский сотничества погарского одержавши урад, тїм виш показанним полем Пушкаревском, и поженю Моркин завладїл напрасно и жена его, без битности оного в низовом походї на тот час будучого, не знат по чиему указу оное поле и сіножат самоволне отняла и уже четвертий год означенним полем и поженю кириствует. И хочай де по челобитях его, Искриних, так от правления полкового стародубовского, яко теж из генеральной войсковой канцелярїї многократне к ней, Соболевской, претїделнїї били указы, чтобы ему, Искре, в заживаню вишпоказанних добр препятствия жадного и перешкоди не затївала. Однак оная Соболевская по тому нічого не исполнила и на мїненних кгрунтов оному не уступила и не уступает. А были де воспятителние указы к ней, Соболевской, от Петра Корецкого, на тот час полковника наказного стародубовского, в году 1723 из генеральной войсковой канцелярїї в року 1726 писанние.

В доказателство владнїя свого тїм полем и поженю помянутих Искра презентовал гетманский універсал, скопїеванный, которого оригінал в невістки его Климовой

Искриной, хоружинной бившой переясловской, нні якоби содержится. А оного універсалу таковая сила як ниже слідуєт:

Пресвітлійшого и державнійшого влкого гсдря его црского сщєннійшого влчства Войск Запорожских обоїх сторон Днепра гетман Иван Скоропадский.

Пну полковникові стародубовскому зо всею старшиною полковою, п. сотникові погарскому з урядом и кожному комуколвек о том відати надлежит, сим універсалом ншим ознаймуем, иж просил нас пн. Захарий Искра, значний войсковий товариш, абисмо поле Пушкарувское и пожні, прозиваемое Моркин, якими он, будучи на уряді сотником, владіи и тепер в заживанне ствердили. Теди ми, гетман, респектуючи на его у Войску Запорожском заслуги, а к тому, же он, пн. Искра, перешедши з того боку Днепра, жадного такого тут не имієт господарства, яким бы могл доволствоватися, ствержаем помянутое Пушкаровское поле и пожні Моркин в спокойное ему, пну Искрі, владіиє, позволяючи оними всегда завідовати и ко своему пожитку употребляти, в чом абы ніхто, а особливо пн. сотник погарский, найменшой не важился чинити трудности, сурово варуем. Тут же докладаем, же его, пна Искру, взялисмо в особливую ншу протекцию и оборону. Зачим абы ніхто, так сам пн. полковник стародубовский з старшиною полковою, яко и урядники погарские, жадною мірою до его не интересовалися и наименших обид ему не чинили, поневаж он под бунчуком мієт отпраовати свої услуги. О тое все пилно пилно приказуем.

Дан в Глухові януар[а] 13д. року 1712.

У подлинного подписано:

Звишменованный гетман рукою власною.

И против сего послано к обжалованной сотниковой Анні Соболевской двожди и ординовано было значкового полку Стародубовского товариша Василия Косача да атамана и войта погарских, чтобы она по указу ея императорского величества для отвітствия к ділу или сама явилас или кого от себе прислала[...].

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 56290. – Оригінал, завірений особистим підписом і печаткою. Запис угорі документа: «Року 1736 ноеврия 15 дня»)

№ 24

1725, квітня 10 (березня 30). – «Відомость» (послужний список) значкових товаришів Чернігівського полку.

«1725 году марта 30 дня.

Відомость Чернігівського полку значкових товаришєй в службах, кто з них, в котором году и где именно были на службах и то ниже слідуєт.

Демян Посудевский начал служити под знаком полковим чернігівским от давних времен и был в походах, а именно под Чигирином, а в яком году не помнит. В 687 году на Коломаку, когда гетмана Самойловича взято, в 688 году когда над Самарою город зділано, в 689 году под Перекопом татарским, в 690 году под Паланкою, в 693 -м ходил под городки турецкие водою, в 695 году под теж городки турецкие ходил, в 696 году под Озов, однак же крєвного своего вмісто себе посилал, в 699 син его ходил под Руголев, в 700 году у Пскові, в 704 году под Арішком и Канцеми, в 704 году под Любаром, в 705 и 706 годах в Полше при полку роковал, в 707 году под Киевом, когда Печерскую крїпост ділано, в 708 году под Білою Церквою, в 709 году при полку Чернігівском в полку Лубенском зимовал, в 713 году под Киевом и на том подписался. К сему видению во місто Демяна Посудевского, товариша полкового, тепер велєе сxorілого по повелению его унук его Федор Посудевский подписался.

Иван Мокриевич начал служити под знаком полковим чернігівским от 1705 года и был в походах в том же году при полку в Полше, где близко года бавился, в 707 году под Киевом, когда Киево-Печерскую крїпост ділано, в 708 году под Білою Церквою, в 709 году под Полтавою, когда баталія з шведом, в 711 году в полку Лубенском при полку зимовал и того ж году под Камяним Затонем был, в 712 году ординован был с писмами в интересі его императорского величества от гсдна фелтмаршала Бориса Петровича Шереметова до гетмана литовского Поцея в Литву и оттудова з реляцією повернулся, в 713 году под Киевом при полку, в 716 году под Гадячом, в 723 году по

указу Малороссийской коллегии чинил ревизию в полку Стародубовском. К сему видению полку Черніговского товариш значковий Иван Мокриевич руку приложил.

Иван Римша начал под знаком полковим черніговским служить от 711 году и был в походах в том же 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом при полку, в 721 году на каналі, в 723 году по указу бывшего полковника черніговского Полуботка з ним же з Полуботком был в Санкт Пітербурхи и бавилься болш года и на том подписался. К сей више выражений полку Черніговского значковий товариш Иван Римша руку приложил.

Семен Пригара начал служить под знаком полковим черніговским от 713 году и был в походах в том же 713 году под Киевом, в 716 году под Гадячем, в 721 году на каналі, в 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему Семен Пригара полку Черніговского значковий товариш подписался.

Василий Шершуновский начал служить под знаком полковим черніговским служить от 723 года и был в походы в том же 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему я, више выражений значкового полку Черніговского товариша Яценко руку приложил.

Филимон Богданович начал служить под знаком полковим черніговским от 711 году и был в походах в том же 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом, в 716 году под Гадячем, в 721 году на каналі и на том подписался. К сей више выражений полку Черніговского значковий товариш Филимон Богданович руку приложил.

Евфим Столенец начал служить под знаком полковим черніговским служить от 713 и был в походы в том же году под Киевом и на том подписался. К сему вишей писаний значковий товариш руку приложил.

Иван Кринкевич начал служить под знаком полковим черніговским от 716 года и был в походах в том же 716 году под Гадячем, в 723 году на каналу. К сему више виужеными значковий полку Черніговского товариш Иван Кринкевич руку приложил.

Степан Петров начал служить под знаком полковим черніговским от 716 года и был в походах в том же 716 году под Гадячем, в 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему Стефан Петрович, значковий полку Черніговского товариш, руку приложив.

Елисей Ращенко не был ни в каком в походы, токмо служил брат родной его Никифор Ращенко под знаком полковим черніговским и з ним же, Елисеем, з одного двора и за еден дом и он, Елисей, в ту пору малолітен был, а начало службы его от 716 года и в том 716 году Никифор Ращенко был в походы под Гадячем, в 718 году был з бывшим полковником Полуботком в Санкт Пітербурхи и на том подписался. К сему вишей виуженний полку Черніговского руку приложил.

Стефан Славутинский начал служить под знаком полковим черніговским от 721 года и был в походы в 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему Стефан Славутинский, полку Черніговского значковий товариш, подписался.

Григорий Кринкевич не был ни в каких походах, понеже малолітним по отцеві своем, а служил отц его под знаком полковим черніговским и был в многих походах, а в каких именно он неизвістен и на том подписался. К сему више виуженний значковий полку Черніговского товариш подписался.

Демян Рашевский не был ни в каких походах, понеже в малых літех по отцеві своем оставался, а служил отц его под знаком полковим черніговским и был в многих походах, а в каких именно он неизвістен и на том подписался. К сему више выражений значковий полку Черніговского руку приложил.

Федор Антонович начал под знаком полковим черніговским служить от 711 года и был в походах в том же 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом, в 716 году под Гадячем, в 719 году под Царицином и на том подписался. К сему вишей виуженний полку Черніговского руку приложил.

Матфей Ращенко начал служить под знаком полковим черніговским от 1707 года и был в походах в том же 707 году под Білою Церквою, в 716 году под Гадячем и на

том підписався. К сему вижше вираженого значкового товариша по прошенію его Иван Яценко руку приложил.

Яков Иллїч начал служити под знаком полковим черніговским от 720 года, а в походах ни в каких не был и на сем по прошенію его руку приложил Иван Яценко.

Павел Рябуса под знаком полковим черніговским служити от 721 года и был в походех в том же 721 году на каналі, в 723 году на Коломаку. Отц его значковий, а тесть Рабуса. К сему више писанний значковий товариш Павел Рабуса руку приложил.

Петр Мандрика начал служити под знаком полковим черніговским от 720 года, а в походах никаких не был, потому что малолїтен был и на том подписался. К сей више виражений польку Черніговского значковий товариш Петъро Манъдрика руку приложил.

Алексїй Демидовский начал служити под знаком полковим черніговским от 724 году, и в том же 724 году был в походи под Царицином, а оттуду с конмы назад по указу воротился и на том подписался. К сему Алексїй Демидовский руку приложил.

Григорий Корніцкий начал служит под знаком полковим черніговским служити от 717 года и не был в никаких походах, потому что в пришлих 718, 719 и 720 годах в сотні Роїской был коммїсаром и на том подписался. К сему вижше виражений полку Черніговского значковий товариш Григорий Корніцкий руку приложил.

Матфей Силич начал под знаком полковым черніговским служити от давних времен и был в походах, в 1-м: з Григориєм, гетманичем, бывшим полковником черніговским, при Леонтию Романовичу Неплюеву у Никитыного Рога стояли; в 2-м на Самарі город робыли; в 3-м под Перекопом; в 4-м когда Петрик, змінник, з ордою на Україну виходил; в 5-м под Орїшком, а в которих годах в оних походах был, того не впомнит. Да в 709-м году был под Полтавою, когда баталія з шведом чинилась, в 716 году в Ирклїєви, в 719 году под Киевом и на том подписался. К сему Матвий Силич польку Черниговского значковий товариш руку приложил.

Иван Давидович начал под знаком полковим черніговским служити от 1704 года и был в походах в том же году под Любарем в 1705 и 706 годах в Полще, в 707 году под Киевом літовал, когда Киево-Печерскую кріпост ділали, в 708 году под Білою, в Хвастові, в Бихові и в Лебедїні был, в 709-м году под Полтавою, когда баталія з шведом была, а от того времени по указу бывшего полковника Полуботка стал в сотні Седневской хоружим и служил в походах же в 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом, в 721 году на каналі, а в 723 году син его Андрей пришел до возраста літ своїх, был в походи на Коломаку под знаком полковим черніговским, и на том подписался. К сей вишей означений значковий товариш польку Черниговского Иван Давидович руку приложил.

Иван Товстолїс начал под знаком полковим черніговским служити от 1709 года и был в походах в том же году под Полтавою, когда баталія з шведом была, в 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом, в 716 году под Гадячем, в 721-м году на каналі, в 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему Иван Товстолїс полку Черниговского значковий товариш подписался.

Василий Афанасович полку Черніговского значковий товариш начал сперва в полку Стародубовском под знаком полковим стародубовским служити от 1678 и был в походах в том же году под Чигирином, в 6 __ году под Перекопом, в 695 году под Казикерменом, в 696 году при полку Стародубовском стоял на Коломаку, в яком году и Озов виняць, в 701-м году под Руголевым, 704 году под Любарем, в 76 году за его дом зять его ходил в Полщу, которого в том же походи под Несвижем на баталїї шведи забили, в 707 году под Киевом, когда Печерское робили, там же син его был, в 709-м году был под Полтавою, когда з шведом баталія была, в 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом, в 716 году под Гадячем, а в 721 – м году перейшол он, Василий Афанасович, в полк Черніговский жити и с полку Черніговского не был ни в каком походи, токмо полковие діла, до его касаюшиєся, по указу правил и на том подписался. К сему Василий Афанасович полку Черниговского значковий товариш руку приложил.

Петр Шрамиовский начал служити под знаком полковим черніговским от 709

года и был в походе в 721 году на каналі, а в 722 –м году в сотні Понорницкой комиссаром был и на том подписался. К сему више выраженной значковий полку Черниговского товариш руку приложил.

Кирило Гаврилов начал служити под знаком полковим черниговским от 723 года и был в походах в том же году на Коломаку, в 724 году под Царицином и на том подписался. К сему вишгше выраженны значковий товариш руку приложил.

Петр Тертицкий начал под знаком полковим черниговским служити от 707 году и был в походах в том же году под Киевом, когда город Печерский ділалы, в 716 году под Гадячем, а в протчих годах в полку услуги, до его касающиеся, по указу отправлял и на том подписался. К сему више выраженного значкового товариша по прошению его я, Иван Яценко, руку приложил.

Евстафий Башкирець начал под знаком полковим черниговским служити от давних времен и был во многих походах, а именно под Перекопом, как город на Самарі робили, повторне под Перекопом, как Петрик змінник з ордою выходил на Україну и против оной орды для бережения выходили и стояли с полком в Полтаві. Того ж году и зимою в другой раз ходили за оною ж ордою в погоню за Дніпр у Білагородщину ходили, когда и Паланку турецкой город винято, под Казикерменом был, как оной винять, в Полци под Любаром и як роковали в обох походах был, а в яких именно годах в помянутых походах был, того не впомнит. А после тих походов был еще в походах же на службе, в 707 году под Киевом, когда Печерское город ділано, в 711 году под Камяним Затоном, в 713 году под Киевом же, в 721 году в каналі и на том подписался. К сему вишше означенний полку Черниговского значковий товариш Евстафий Башкирець руку приложил.

Антоний Бродовский начал служити под знаком полковим черниговским от 722 года и в походах никаких не был только в полку діло, до его касающиеся, по указу правил и на том подписался. К сему Антоний Бродович полку Черниговского значкови товариш руку приложил.

Афанасий Стрижевский начал служити под знаком полковим черниговским от 709 году и был в походах в том же году под Полтавою, когда з шведом баталия была, в 710 году у Ирклієви, в 711 году за Прутом, когда баталия з турками там была, в 713 году под Киевом, в 714 году под местечком Лоевом на Дніпрі мости ділали, в 716 и в 717 годах был в Чернігові при фортеції, когда ділали, в 720 году у Смоленск за подрядний провиант денги возил и на том подписался. К сему више выражений полку Черниговского товариш Афанасий Стрижевский руку приложил.

Иван Яценко полку Черниговского значковий товариш кроме службы отца своего Василия Яценка, сотника киселювского, ни в каком не был службе, того ради же по умертвїи отца своего был малолітен, когда же пришел во возраст, начал служити под знаком полковим черниговским в 1723 году и служил при полку, а в походах нигде не бывал и на том подписался. К сему више выражений значковий товариш полку Черниговского подписался.

Михайло и Федор Полоцкий начали под знаком полковим черниговским служити з одного дому от 701 года и были в походах. Михайло Полоцкий, брат старший, был в том же году под Ругеловом, в 704 году под Орішком, в 704 году под Любаром, а на перемену его другой брат менший Федор Полоцкий был в 705 и 706 годах в Полце и бавилься болш года, в 707-м году под Киевом літовал, когда Печерскую кріпость ділано, в 711 году под Камяним Затоном, в 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему Михайло Полоцкий полку Черниговского значковий товариш руку приложил, також я, Федор Полоцкий, подписался.

Федор Кгрембецкий начал служити под знаком полковим черниговским от 1712 года и был в походах в том же году под Киевом при полку, в 716 под Гадячем, в 721 году на каналі и на том подписался. К сему Федор Кгрембецкий полку Черниговского значковий товариш подписался.

Павел Красовский не был ни в каких походах, потому что ради еще был малолітен, токмо отц его Михайло Красовский служил в полку Черниговским и был в многих походах, а в каких именно походах того он, Павел, незвістен, нні прошедшого 724

году он по смерти отца своего начал служить под знаком полковим черніговским и во всякую службу готов и на том подписался.

Иван Княгиницкий начал под знаком полковим черніговским служить от 720 года, а в походах не был, потому что еще был малолітєн. Токмо в том же 720 году посол был при полку на каналі и ради приключившойся на пути болізни от города Калуги в до отпущен, а потому всякое діло, до его касающееся в полку по указу правил. 1724 году комісаром полковим определен и на том подписался. К сему више выражений полку Черніговского значковий товариш руку приложил.

Григорий Петров начал под знаком полковим черніговским служить от 713 года и был в походах том же году на лінійной работі под Киевом, в 716 году под Гадячем, а по тих походах был в послках рожних полковых, прошедшого же 724 года определен комісаром для над смотру магазейнов и зборних на его императорского величества провиантов будущих и на том подписался. К сему руку приложил Григорий Петров Черніговского полку значковий товариш.

Афанасий Петрунченко начал служить под знаком полковим черніговским от 1687 году и был в походах в том же году на Коломаку, як гетмана Самойловича взято, в 688 году над Самарою рікою город ділали, в 689 году под Перекопом татарским, в 690 году против Петрика, как з ордою пришол был в Малую Россию, в 692 году за Дністром в Білагородщині под Паланкою, в 696 под Озовом, в 698 году в Тавані, в 701 году под Канцем и Орішком, в 704 году под Любаром и под Оршавою, в 709 году под Полтавою, як баталія з шведом была, в 711 году под Камяним Затонем и на том подписался. К сему више выражений полку Черниговского значковий товариш руку приложил.

Григорий и Иван Бобири начали под бунчуком гетманским служить от 1689 года и были в походах в том же году под Казикерменом, в 690 году в Лубнях зимовали, як Петрик з ордою выходил в Малороссию, в 704 году в Полше под Любаром як могилу сипано, в 705 и 706 годах в Полще были за Вислою, в 707 году под Киевом стояли ко[г]да Киево-Печерскую кріпост ділано. А под знаком полковим черніговским начали служить от 708 года и в том же году были под Поповою горою при полку, в 709 году под Полтавою, когда баталія з шведом была, в 711 году под Камяним Затонем, в 719 году под Царицином, а ходили де в виш означенніи походи по чередно з одного дому и на том подписалис. К сему више выражений полку Черниговского значкове товариши руки приложили.

Тимофій Сербинович начал служить под знаком полковим черніговским служить от 1720 года, и был в походи, в 722 году на каналу сотником наказним над сотнею Сосницкою и на том подписался. К сему више выражений полку Черніговского значковий товариш руку приложил.

Данило Прокопов остался малолітєн по смерти отца своего Прокопия и не был ни в каких походах, токмо де отец его служил в полку Черніговским хоружим полковим и был в многих походах, а в каких именно, он незвістен. А нні пришол он до возраста літ своїх, готов служить и на том подписался. К сему за Данила Прокопова товариша значкового по прошенію его Григорий Корницкий руку приложил.

Демян Болбот начал под знаком полковим черніговским служить от 1708 году и был в походах в том же году в Лебедині, в 709 году под Полтавою, как баталія з шведом была, в 711 году под Камяним Затонем, в 716 году под Ирклєви[м], в 720 году в Киеві вмісто отца моего Демяна Болбота по повеленію Тихон Болбот руку приложил.

Федор Молявка начал служит под знаком полковим черніговским от 1711 года и был в походах в том же году под Камяним Затонем, в 712 году при полку в Киеви был, когда понад Либедю окоп ділан, в 716 году гетман Скоропадский в Гадячу стоял з войсками и он при при полку обрیتالся, в 721 году в походи Ладозском был при полку на Лудбе, в 723 году на Коломаку и на том подписался. К сему Феодор Малявка значковий товариш полку Черніговского подписался.

Семен Слуцкий товариш значковий начал служить под знаком полковим черніговским от 1723 года и был в походи в том же году в Будского броду и на том подпи-

сался. К сему вмiсто Семена Слуцкого полку Чернiговского значкового товариша по его прощению руку приложил Алексiй Антонов.

Стефан Радич начал служити под знаком полковим чернiговским по смерти отца его 713 году и был в походах в том же году под Киевом, в 716 году под Гадячем, в 723 году отправлен был на каналную роботу, токмо указом его императорского величества возвратитися с того походу всiм козакам повелено, которие в том году виправлены были на канал, и не доходя каналу, а именно с под Лихвина (*очевидно помилка, треба читати «Лихвина» – Ю.М.*) возвратилъся с полком назад и на том подписался. Я, вишей писанной полку Чернiговского значковой товариш Стефан Радич руку приложил.

Пантелеймон Мокриевич начал служити под знаком полковим чернiговским от 702 года и был в походах в том же году под Ладокгою, как и баталія на Ижорi з шведом была, в 704 года под Любаром, в 705 году в Полще, в 707 году под Киевом, когда Киево-Печерская крiпост дiлалас, в 708 году под Бiлою Церквою и в том же году под Полтавою, как баталія з шведом была, в 711 году в полку Лубенском при полку Чернiговском зимою был и в том же году и под Камяним Затоном был, в 713 году в Києви, в 716 году в Гадячом, в 721 году на каналi, в 1724 году у Царицини с подводами, которие под болних козаков отправлены были и на том подписался. К сему вишей означений полку Чернiговского значковой товариш Пантелеймон Мокриевич руку приложил.

Александр Молявка начал под знаком полковим чернiговским служити от 1694 года и был в походах в том же году под Паланкою. После паланского походу под Казикерменом в трох походах был, в 696 году под Озовом, в 701 году под Руголевым, в 702 году у Ладоги, в 704 году под Любарем, в 705 и 706 годах в Полще и бавился з год, в 707 году под Киевом, когда Киево-Печерскую крiпост дiлано, в 709 году под Полтавою, как баталія з шведом была, в 711 году под Камяним Затоном, в 719 году под Царицином и на том подписался. К сему Александр Молявка полку Чернiговского значковой товариш подписался.

Самойло Судиенко начал служити в 1712 году комисаром в сотнi Понорницкой, в такой и тепер зостае комисаром же, в походе нiгде не был на том и подписался. К сему више писанный руку приложил Самойло Судиенко.

Александр Бакуринский начал служити в 723 году и в том же годе бил в походи на Коломаку, а кромi тоей служби нiгде в походе не бил и на том подписался. К сему звише написанной по прощению его руку приложил Самойло Судiенко.

Иван Синдаровский, Чернiговского полку значковой товариш, начал служити под знаком полковим чернiговским от 1724 года и не был ни в каких походах. К сей вiдомости Иоан Синдаровский Чернiговского полку товариш подписался.

Томара подписался.

В. Круглик(?)».

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 56306.– Автограф).

№ 25

1731, сiчня 26 (15). – Глухів. – Унiверсал гетьмана Данила Апостола.

«Ея императорского величества Войска Запорожского обоiх сторон Днiпра гетман Даниiл Апостол.

Пну полковниковi чернiговскому з старшиною полковою, а особливе пну сотниковi седневскому з урадом и кому о том вiдати надлежатимет, сим нашим ознаймуем унiверсалом, же полку Чернiговского значковой товариш п. Стефан Леонтович з пасинком своiм Григорием Фридрикевичом суплiковал до нас, что прежде сес владiл за женою своею з оним своiм пасинком маетностями унiверсалами антецесоров наших, бывших гетманов, ему утвржденными, а именно в сотнi Седневской селом Смячу и деревнею Конотопом и в той сотнi Городницкой селом Хрипковкою з млином в двох колах, в том же селi будучих. Которие маетности указом нашим определилисмо были до далшого разсмотрiния во владiние пну Якову Лизогубу, обозному войсковому енералному, якие абы ему, Леонтовичу, з пасинком его Григорием

Фридрикевичом были по прежнему возвращени, просил нашего указа. Мы прето, гетман, прошению его давши містце, яко вишпомянутие села з млином в прежнее ему отдаем владіние до далшого определения и указа так, дабы пн полковник черниговский з старшиною полковою и ништо инший не сміл и не важился ему, п. Стефану Леонтовичу, з женою и пасинком жадного в том чинити трудности и препятствия. Войти зас тих маетностей (оприч козаков при своїх волностях непорушно зостават міючих) отдавали оному обыклое подданическое послушенство и повинование, міти хочем и рейментарско приказуем.

Дан в Глухові генвара 15д. року 1731.

Звишменованный гетман рукою власною».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56318. – Оригінал, завірений особистим підписом і печаткою)

№ 26

1731, вересня 25 (14). – Глухів. – Лист гетьмана Данила Апостола до вороніжського сотника Івана Холодовича.

«Мой ласкавий пне сотнику вороніжский.

Прошедшего юня 7 д. 1731 з діла з Броневским заводного копию виписки в юстиц-коллегіі сочиненной, прислал в. мст. к нам при писмі своїм для разсмотрения. В котором пишеш в. мст., что принуждают вас до оной виписки подписатся и подписатся ль вам на оной виписки, требуеш в. млст. нашего указа и наставления. Прето предлагаем в. млсти, абыс в. млст. разсмотрівши ежели оная виписка с подленным ділом сходна и нічого в ней не проронено и все обстоятелно з подленного діла виписано, на той випискі подписался да к тому ж ділу в доказателство посилаем до в. мсти подление от отвітчика ншого Андрея Броневского два листи: один до нас, а другий до милого сна ншого, пна полковника лубенского, писанние, в которих оний Броневский должних нам денег платит не отрікается. Зачим, абы и сие два листи туда ж в виписку были внесени, старайся в. мст. Что же писал в. мст. к нам, же поддячие за труди свої требуют награждения, теди мы и сами відаем, что надобно им будет наградит, толко ж тепер ні за що им и дават, же еще нічого не зділано. А когда будет сие зділано, же должнику ншему долг нам платит определение зділается, тогда, як награждение зділаем, обявляем и пребываем.

З Глухова 1731 году септеврия 14 д.

В. млсти ласкавий ея императорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Дніпра гетман и кавалер Данило Апостол».

Адреса: «Моему ласкавому пну Ивану Холодовичу, сотникові вороніжскому».

Записи: «[О]тсилат учрежденною почтою [...]», «О шляхтичи Бруневском получено (?) [в] Москві септевря 23 1731».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 50967. – Оригінал, завірений підписом гетьмана і печаткою)

№ 27

1732, вересня 3 (серпня 23). – Глухів. – Універсал гетьмана Данила Апостола.

«Пане войте черниговский з майстратом.

Подали нам (цехмистр музыканский черниговский Костантий Самойлович з товаришами) супліку з тим вираженем, что з давних літ отци и діди их, живучи в городі Чернигові, никаких повинностей и податей гражданских не отбували, токмо по возможности и произволению своему со всего своего давали складку до скринки Церкви Божественной. Якую их волность и обхождение всі полковники черниговские, а именно Стефан Краснийбашта, Демян Игнатович, Василий Борковский, Яков Лизогуб и Евфим Лизогуб своїми потвердили універсалами, а ваш мость, нарушая старинное их обхождение и універсали полковников, насилно их притягаеш ко всяким гражданским дачам и повинностям в ряд з достаточными и можными міщанами, отчего им чинится разорение и обида, а притом вишпомянутых полковников черниговских данние им універсали нам презентовали и просили нашего в том разсмотрения и ука-

зу. Прето ми з презентованих при суплці их, музыкантов, полковничих універсалов усмотревши, что складка их, музыкантов, общая на Церковь Божию определенная, діло есть богоугодное и з тих мір прошение их, музыкантов, принявши, за слушное предлагаем, абис ваш мость помянутых музыкантов черниговских к податям гражданским, никаким излишним повинностям, кроме общенародных тягостей, а найпаче в sustentации концестентов и в висилки по указу ея императорского величества на линейную работу по пропорции дворового числа работников и в прочем притягать не веліл. Но місто оних гражданских податей и других повинностей иміли б они, музыканты, обыкновенную на Церковь Божию складку по возможности и произволению их як в полковничих універсалах им данных выражено, приказуем.

З Глухова августа 23 року 1732.

На подлинном подпись тако:

Ея императорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Дніпра гетман и кавалер Данило Апостол».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № . – Тогочасна копія).

№ 28

1736, березня (23 (12)). – Чернігів. – Лист чернігівського архієпископа Іларіона Рогалевського до воронізького сотника Івана Холодовича.

«Мсці пне сотнику вороніжский.

Против писменного к милости вшей з консисторії ншей прошедшаго 1735 года септеврия 26 дня отправленного предложения о мельнице Ивотской потому оная вшею милостию в грунтах грамотами високославной и вічностойниа памяти прародителів ея императорского величествавсе милостивіишей государины ншей во владіние катедралному Борисоглібскому черниговскому мнстру утвержденных от колико літ и немалою катедре ншей отче и подданих катедралних обидою владіема и для чего не токмо надлежащего задержания оной мельницы до катедре ншей надлежащего рокового денежного милост вша не уіщал по сию пору платежа, но еще в противност дому ншему архиерейскому наміреваеш виш помянутую мельницу нікаторой персоне завест в продажу с требованием о всем том извістія ответное млсти вшей писмо октября 22 дня того ж 735 года в домі ншем архиерейском в Чернігові получено. С котрого писма извістившися мы будто мельницу прописанную як отц вш так и млсть вша по куплі иміеш и по фундушом покойних антецессоров нших преосщенних архиеписпов черниговских владіеш за которой займище якобы положенню в первом фундуши цену тогда ж уплачено як отправленных нших декабря 8 дня того ж 735 года к милости вшей писание выражено нше требование так поневаж на оное писание нше никакова извістія к отвіту от милости вшей не иміет доселі и то нам иміється что нши писания иміються у вас в презрїніи и тепер чрез сие повторително предлагаем хоти вша милост для совершенного нам відома по какой куплі и по каким именно фундушам моею мельницею владіеш в катедралних грамотних грунтах, какови у вас иміються купчие и фундуши, оние по[д]линны или з них точние копіи прислат к нам при своем писаниі, оной же мельнице Ивотской, як и в прежде сего консисторским з відома ншего к в. м. пну отправленном показано предложениі, в продажу кому бо заводи под зарукою в казну государственную так милости вшей за продажу, яко и тому кто бы иміл куповат в противност дому ншему архиерейскому двух тысячей рублев воспящает и архиерейски претим, а что (?) в. м. пн в том же своім писмі виражаеш, будто консистористи не справясь отчасти з досадою к в. м. пну пишут от (?) весма (первіе не разсмотря) не надлежало ділат. Против (?) того обявляем, что консистористи не сами собою но по доношению городничого волости Свіржской иеромонаха (...)*патра, которому надлежит всі угодія под відомом волости катедралние совершенно відат и по званию своему не владі (...)*кто тіми напрасно накріпко смотрит и о чем надлежит нам доносит по ншему указу и не без разсмотріния и не в досаду як надлежит о добрах катедре ншей выстоеват (?), к в. м. пну писали и то не о вшей милости досадно, но досадніише дому ншему архиерейскому и подданным катедралним чрез держане в. м. пном безвісно оной Ивотской мельнице, от колико

год в грунтах грамотних катедралних напрасную терпіти обиду, о чем, где надлежит, апелюват и о пожи(...)* за напрасное владіние суда искат впредь по должности нш(...)* буди в. м. пн. з домом нашим архиерейским доброволне обойтись и по сему нашему предложению купчих и фундушов самих ли подлинных или подлинными копиями за подписом на ті ж віроятным прислат к нам для разсмотріния не поволиш, весма не оставим и в протчем пребываем в.м. пну доброжелающий пастир Иларион Рогалевский, архиепископ черниговский и Новагородка Сіверского

Марта 12 дня 1736 года. Чернигов».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 50971. – Автограф).

№ 29

1738, червня 18 (7). – Козелець. – Лист бунчукового товариша Григорія Скорупи до остерського сотника Михайла Солонини і сотенної старшини.

«Пну сотнику остерскому з старшиною тамошнею и кому о том відать надлежатимет объявляется.

Понеже сего юня 9 в день пятниці десятой иміт быть в містечку Остр ярмарок, а по прежнему обыкновению канцелярії полковой киевской посылаются бывало з оной канцелярії в ярмарковое время висланиі для роспра[ви] и осмотру приключаются в том ярмарку распутных и своевольных людей ярмарковых. Того рады с канцелярії полковой киевской для ннішого ярмаркового времени посылаются к вам в Остер значковий товариш Лукян Голод да канцелярист Николай Кукуран, которим повелено в оном ярмарку всяких приключаются распутных и своевольных причин и судом росправлять в самую правду, в том одна (?) старшина остерская должна чинить во всем спомоществование. А о грунтах и о протчїих ділах, якие до суду полкового и сотенного надлежат он, пн значковий товариш Голод и канцелярист Кукуран, не повинен интересоватся и в з(..)*ние и индуктарские діла втручатся, обыд же и излишних затівок обывателем зверх сего никаких не винен чинит, упоминаем.

1738 году юня 7.

Козелец.

Бунчуковий товариш Григорий Скоруппа».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 56330. – Оригінал завірений печаткою).

№ 30

1749, вересня 30 (19). – Чолобитна козаків с. Спаського.

«Копія.

Всепресвітліяшая державніяшая великая государиня императрица Елисавет Петровна, самодержица всероссийская, государиня всемилостивїяшая.

Бют челом Ніжинского полку сотні Глуховской атаманы села Спаского Иван Цербак (*отиска, має бути «Щербак»- Ю.М., І.Т.*) и деревні Заболотова Гордій Жовніренко з козаками, а в сем нашем прошение (!) тому слідуот пункта.

1.

Неподалече села Спаского как бы в чертов у дві на луки старих козаков, а наших отчичов Тулпиморавя (?) и Леохенка по тому резону, что на той луки издревле, еще до войны гетмана Хмелницкого, знайден образ стаго Спаса не от кого иного, но козаками для прихожан устроена приходская церков стаго Спаса и по той устройки тая церков от начала бытия еї с принадлежащими до неї козачими ж угодиї была под відомством свїцких священников села Спаского и того ж села, да вблизи будучой деревні Заболотова козаков, а не под відомством монастира батуринаского, как о том явствуюот иміючие в нас, а учинение по росправі, давних годов з игуменов батуринаских Феодосия з братиею правие кріпости з означением и тогдашней Крупицкого батуринаского монастира игумена и з монахов напрасной до помянутой церкви приходской козацких угодий и к той церкви ж принадлежащих претенсий, в якой монастиру батуринаскому и отказано. Поневаж из слідствия при помянутой росправі чиненого показалос яко та церков стаго Спаса, а не милостивого Спаса старожитней и не к монастиру принадлежащая и не над рікою Сеймом, но неподалече села Спас-

кого и на грунтах козачих приходская, за которим отказом ні упомянутой игумен Феодосий, ні по нем будущих игумени з братиею уже и нікаковой претенсії, відая и сами, что монастыру батуринскому ні по каким обстоятельствам церкви приходской, а паче за тих что оная построена на грунтах козачих не принадлежит не иміли, но були в (...) * ваниі чрез немалое время.

2.

Нинішній же Крупицкого батуринского монастыра игумен Иосиф Миткевич, желая означенную церков, а в самой річи принадлежащая и к ней угодия, а именно луку сінокосную и озера три козачие и к монастыру батуринскому во владение взят, а нам, прихожанам, крайнюю учинит обиду и лишит нас от козачих означенных волностей (какових монастыру ні за силу вашего императорского величества указов, ні по високомонаршим грамотам от нас отнять и во владение монастырские взят не доводится), представлял преосвященному архипастору нашему гдну Тимофею Щербачкову, архиепископу митрополиту киевскому, галицкому и Малия Россіи, якобы состоящий в луку близ реки Сейму под селом Спаским скиток Всемилоостивого Спаса, прозиваемый Старожитный, з отчинами грунтами, лісами и сінними покоси, рибними ловлями и протчіми угодиями батуринскому монастыру, високомонаршими грамотами и гетманскими універсалами утвержен, а ктиторі спаские будто невідомо каким случаем с того скитка Всемилоостивого Спаса церкви корист получают и о протчем и с прошением, чтоб от преосвященнійшаго повелено показанной церкви з угодиями бит при монастыру батуринском. Почему указом архипасторски, не відая неправого преставления реченого игумена, предписанной церкви с угодіи под відомством Крупицкого батуринского монастыра быть и определено.

3.

Об оном напрасном и неправом преставленіи игумена Миткевича по нашему доношению подписаному в сотенное глуховское правление, от оного сотенного правления и к преосвященнійшому митрополиту киевскому, галицкому и Малия Россіи, сего 1749 году в июлі мсці хотя писменно и представлено, что наша приходская церков с угодіи издревле козачая и под відомством Крупицкого монастыра не бивала, и какову церков игумен Миткевич именует Всемилоостивого Спаса Старожитный и тот Спас Старожитный не в сем місті, где наша церков ест, но там, гдї нині болший Крупицкий монастыр стоїт, якож тамо церков давних годов была Всемилоостивого Спаса, а потом на том містцу устроена трапеза и о протчем и испрошением от преосвященного резолюціи таковой, что игумену батуринскому у представленіи его било отказано, а определено б з нами, буде оний игумен к означенной церкви нашей и ея угодий иміет правую претенсію, то в судах гражданских за силу указов и малоросійских прав розвелся б с нами судом и росправою, точию на то нікакой резолюціи от преосвященнійшого митрополита и досел не положено.

4.

Нині же мы, нижайшие, увідомилис, что реченный игумен Миткевич иміет в генеральной войсковой канцелярії прошение, такого чтоб часто упоминаемую приходскую нашу церков с угодіи утверждено было во владение Крупицкому батуринскому монастыру и чтоб и впрям за незнанием неправого прошения игуменова церкви нашей с угодіи енеральной войсковою канцеляриею во владение монастыру утверждено не было. Для того принуждени мы, иміючи у себе на више писанную приходскую церков нашу с угодіи правия крїпости принят сие прошение.

И дабы высочайшим вашего императорского величества указом повелено било сие наше челобыте в войсковой енеральной канцелярії приняв, записат, а каково иміет прошение батуринский игумен з братиею от церкви стаго Спаса, иміючойся неподалече села Спаского, и принадлежащих до ней грунтов и угодий, в том прошеніи ему, игумену, повелено б отказат, даби нам, нижайшим, обидимим не быть и не лишитис бы козачих своїх волностей, ежели Крупицкому батуринскому монастыру по каким либо крїпостям церков наша приходская стаго Спаса и з принадлежитосми доводится во владение Крупицкому батуринскому монастыру, то б повелено тому монастыру где подлежит с нами відатся судом и росправою, а без суда и розправи

во владініе монастиру, так церкви, яко и принадлежитостей нших не утверждат и о том милостивого опредѣления нижайше просим.

Всемиловитѣйшая государиня просим вашего императорского величества о сем нашем челобити рѣшение учинит.

Писана сия челобитная 1749 года сентября 19 д.

К подаче надлежит в войсковую енералную канцелярию, а писал сию челобитную товариш сотні Глуховской Лазар Фещенко.

В подленной по пунктам подписалис.

К сей челобитной атаман спаский Иван Щербак за себе вмѣсто того села Спаского товариства руку приложил.

К сей челобитной вмѣсто атамана заболотского Гордія Жовніренка и всего того села товариства по разпрошению Стефан Силіч руку приложил.

Войсковой канцелярист Иван Туманский».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 65272. На початку документа написана резолюція: «Под 1749 году сентября 19 д. записав, доложит»).

№ 31

Друга чверть XVIII ст. – «Доношение» – скарга Василя Васьковського до Генеральной військової канцелярії.

«В войсковую енералную канцелярию

Доношение

За упрощением пна Леонтия Пилатовича нас з жоною моею до повороту зятя своего пна Тополницкого з маршу для віроятства, абым на Потятковщиніцком футорі был господарем и дозорцею всего иміния его и тим прошением упевненный будучи, мое убожество з бидла, яке было поспродавши, з тим грошом, которого рубли три знайдовалося а иное в руписках убожества своего привезши в футор Потятковщинский, яко на певное мійстце заведовання пна Пилатовича по дховниці пна Тополницкого былем беспечный, не сподіваючись жадного ни от кого нападения и так инсператне з темного рання набігши со многюлюдствием козаков пні Костенецкая, в першом импеті споткавшись со мною посеред двора, казала быт своему возниці, питаючи «Чи ти господар?», а видячи под. поясом у мене ключи, которіи зараз скочивши оній возница тяжким и смертельным ударом рази три обвалил мене и ногами попилрал, покаміст пні Костанецкая злізла з коляси, а видячи, что был мертв от удара великого, заводала: «Досит, дай ему покой» и як скоро подняле ме[н]я от земли, сама зараз пні Костанецкая з-под пояса ключи вирвала, а я убитый и о світі не зналем и пришовши мало к памяти, сказалем: «Добродійко, за що мене кажеш забывати не в чом не виннаго?». И она, не улітовавшись, еще похвалками грозила «Кажу тебе киями быт, що аж пропадеш» и потом зараз пошла з ключами по всіх будинках, ищачи иміния пна Тополницкого, а горілку вишневою казала сточоват в барилка з кув, а на воз класты, а простую в поволоч пустила, хто хотіл з їх компанії, брал и марнотравил, а инние річи от мала до велика, якие были в дворі, также забырат и на воз класт (якие сут праведно в реестрі пна Пилатовича вираженны) приказала и вовся пуст зоставит футор умислила и я, видячи такое разорение и грабительство, сказал ей: «Добродійко, неслушне чиниш, будеш виновата» при чернцу Константию и она з ним, чернцем, не залюбивши того, хотіла мене киями бит и за тое слово преч з двора зогнали не давши мні ничего моего власного внесенного в одной ющі и я, видячи такое бідство на себе, повернувшись з-за ворот, слезне просилем о виданне принамній кунтуша и кобеняка, який заледво з дитиною ншою повернули, а и то з великою лайбою (?) як пна Пилатовича так и мене от чести и слави отдаливши, хвалилис тим, что когда б пна твого Пилатовича застали тут, до смерти б киями казали забит и з тим криком и галасом повеліли уступит всеконечне з двора. И так піший з дитиною в село Покошичи заледво живо, а дитя зморозивши, приволокся, а руписки мої и три рубли грошей в скрині там позосталися невиданние, якие Бг вість хто забрал чи сама она, чи хто инший з еї компанії и от того тяжкого побою еї свідомо всему Стародубу,

что мало не умер и в убогой моей субстанции розорен zostав оною. Прошу слезне стой справедливосты.

К сему доношению я Васил Васковский руку свою приложил».
(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 55200. – Оригінал).

№ 32

1749, травня 28 (17). – Указ Генеральной військової канцелярії сотенному глухівському правлінню.

«Указ ея императорскаго величества самодержицы всероссийской з войсковою генеральной канцелярии в сотенное глуховское правление.

По указу ея императорскаго величества в генеральной войсковой канцелярии по доношению оного сотенного глуховского правления, котрым представляю, что по учиненному zde инженер подполковником Депоскетом плану и по усмотрению обрѣтающоюся в Глуховѣ архетекториѣ Гезеля Меергасова внутр города по главным прешпективним дорогам приказом войсковою генеральной канцелярии велено для прекращения оних застроевать регулярно красными (*описка, треба читати: «крамними»*. – **Ю.М., І.Т.**) лавками тѣм, у кого таковыя крамніе лавки и били. А у которих били шинковыя комори, тѣм отводит за городом свободные места. И хотя тѣ, у кого били крамніе лавки, коїх прежніе крамних лавок мѣста отойшли в ширину дорог, а иних впусти остались и начинают чинит строение на пришедших и преспектив [...] (*пропуск в текстѣ*. – **Ю.М., І.Т.**) дорогам шинковых мѣстах, требуя на оные мѣста от сотенного глуховского правления во утверждение себѣ писменных свидѣтельств. Однак тѣ обиватели, коїх мѣста шинковыя поприходили к преспективим дорогам и таковому строению не допускают и чинят немалые споры, хотячи всяк на своѣм мѣстѣ дѣлать таковыя крамніе лавки, чрез что в застроеваніи вишпомянутых преспективих дорог чинится немалая остановка и состоящих на тѣх преспективих дорогах комор за управством не сносятъ. Требовано о том в резолюцію указа приказали в то сотенное глуховское правление сей ея императорскаго величества в резолюцію послать указ, дабы от оного правления первые всѣм тѣм, у кого прежде пожара били торговые лавки, по оним главным улицам надлежащие, там же для постройки торговых лавок во мѣсто отшедших их к распространению улиц земли, мѣста отвели, а по удовольствіи всѣх тѣх, кої имѣли и наперед лавки, ежели мѣст еще для лавок достават будет, и пожелають и тѣ обиватели, кої имѣли шинковыя, а тепер построит торговые лавки, где им показано будет, в том возбраненіи им не чинит, а шинковых комор внутр города строит отнюд не допускать, но показати им пристойное мѣсто внѣ города и в протчем поступат притом, как о том правительствующаго сената указы повеливають, из коїх прежде сего в то сотенное правление сообщени копіи сотенному глуховскому правлению, о том ведаы, чинит по сему ея императорскаго величества указу 1749 году мая 17 дня.

В подліном подпис таков:

Иван Челищев, Федор Лисенко.

За старшого войскового канцеляриста Васил Туманский.

Канцелярист Андрей Мирковский».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. № 65005. – Тогочасна копія).

№ 33

1755, грудня 1 (листопада 21). – Київ. – Лист київського митрополита Тимофія Щербацького до генерального обозного Семена Кочубея.

«Превосходительный гспдн обозный генеральный, по Дсі Стом блгосклонный сыне и собственнй блгодітелю.

По писму моем до вашего превосходительства с представлением ко обявлению в оригиналі високомонарших жалованных граммат и других кріпостей, утверждающих издревле взимать в Києві на Подолі рибную на катедру мою десятину, коей с мая мѣсця сего года киевские рибные продавци давати не стали и им на то по требованию моем от магистрата киевского приказа не учинено. Чрез соборного катедра моего старца иеромонаха Силуана взнесенном и по усмотрению тѣх в войсковою

генеральной канцелярии соблаговолено от вашего превосходительства (за что в покорности моей приношу благодарение) послать в магистрат киевский ордер, дабы в силе высочайшей ея императорского величества все милостивейше в 1742 году жалованной грамоты подтверждающей прежние высокомонаршье грамоты от онаго магистрата исполняемо было до високой ея ясневелможности резолюції и хотя за получением к себѣ такова ордера (кой нарочно посланный от мене сего ноября 1 д. с почтением вручил) оной магистрат киевский так вначалѣ тому посланному и произвождению по прежнему означенной рыбной десятинной дачи не отказывал, яко и послѣ забившим день от дне того ж магистрата отлагательством еженедно от мене, о том стужавшем, тот же неотказ свой потверживал сказывая, что уже и определено на то от нікотрих, в том магистратѣ місто иміючих, учинено и руками закріплено, однак за несогласием якобы бурмистра Михайла Ющенка мой на том определеніи подписатся не хошет, чим и других замішал, тое самим точию (как видно) словами увірял, а ділом ко исполнению нічого не показал, извинялся тим яко в магистратѣ без согласия еднago з другим зділати нічого не можно, а понеже за таким упомянутого магистрата но (?) крайне отказом, ани дійствителним дозволением, но (?) самими безрезонними отвѣтами и понині катедра моя показанной рыбнодесятинной дачи не получает и послідовавший в силе высокомонаршних грамот з войсковоу генеральной канцелярии от вашего превосходительства ордер от них, магистратових, остался в неисполненіи. Того для принужден я паки о сем ваше превосходительство трудить и такову мою и катедри моей явно діючуюсь обиду, а команди своей презрѣние в милостивое разсьмотрение представляя, о дійствителном без излишней проволоки и напрасних изъвинений произъвожденіи часто упоминаемой рыбно[й] десятины дачи крѣпчайше в оной киевский магистрат вторичним ордером повелѣть, притвердить вашего превосходительства пастирско прошу превосходительства вашего

Всіх благ искренно доброжелательный пастир бгомалец и добротный ко услугам митрополит киевский смиренный Тимофей

1755 года ноября 21 д.»

(НБУВ. – IP. – Ф.І. – № 54654. – Оригінал. Запис на початку документа: «Под 1755 год декабр 20 д. записат ко докладу»).

№ 34

1770, серпня 10 (липня 30). – Пекін. – Надгробний напис на могилі ієромонаха Софронія.

«[...]Літа Господня 1770 июля 30 дня, царствования его богдыханского величества Цянь Луна 55 (помилка, слід читати 35- прим.І.Світа) 6 луны 20 числа, преставися раб Божий ієромонах Софроній Обрізов родом из королівства Малороссийского, полка Ніжинскаго, а пострижен был в Софрониевской пуст[ы]ні, посвящен во ієромонаха в велицій соборній церкви Успения Пресвятыя Богородицы царствующаго града Москвы, в лето 1752, жил в Пекині при архимандритѣ Амвросии Юматовѣ 15 літ 7 місяцев, умре в 51 літо жития своего от роду[...]».

(Опубликовано в статті: Світ І. Цікава українська пам'ятка в Пекіні // Науковий збірник. – Нью-Йорк, 1952. – Т.І. – С.116–118).

№ 35

1780, травня 9 (квітня 29). – Київ. – Лист київського митрополита Гавриїла Кременецького до графа П.О.Рум'янцева.

«Высокосиятельныйшии граф, мой особливейшии милостивец и патрон!

По требованию вашего сиятельства о снабдении вышедшаго из Валахии отца архимандрита Дамаскина до воспоследования о нем всевысочайшаго определения в Петропавловском глуховском монастыре кельею и приличным содержанием. Того ж часа, как и оное требование получено, дано от меня чрез консисторию онаго глуховского Петропавловского монастыря архимандриту приказание все то исполнить. О чем ваше сиятельство поспешаю уведомить. Есмь и пребуду навсегда со всеусернейшим и с достоуваженствующею преданностию

Вашого високографского сиятельства моего особливейшаго милостивца и патрона доброжелательнейший богомолец и слуга смиренный митрополит киевский Гавриїл.

Апреля 29 1780 года

Киев».

(ЦДІАУК.–Ф.763.–Оп.1.–№ 674.–Оригінал).

Регести:

№ 1

1732 р. – Скарга козаків Глухівської сотні жителів с. Берези на ігумену глухівського Свято-Успенського монастиря.

Ігуменя Марія Магдалина має в селі монастирських підданих і чинить козакам «немалые обиди и разорения». І 1729 р. Петро Тивецький скаржився, що його овець було забрано і пострижено. В шинкаря Сидора у 1732 р. звеліла забрати два вози жита.

Петро Андросенко купив у монастирського підданого Тишка (прозваного Грішним) гай на зруб, але ігуменя забороняє рубати там дерева, а монастирські селяни вирубали там дерева 18 возів, не заплативши грошей Андрусенку. У Кіндрата Юхименка, козацького підсусідка, пожато дві ниви жита. У Федора Бутка звеліла забрати двох коней за те, що вони нібито були на її сіножаті, взяла як викуп за них 2 рублі.

(ЦДІАУК.–Ф. 51.–Оп.3.–№ 4227.–Оригінал).

№ 2

1744 р. – Глухів. – Стверджувальна грамота.

Гаврило Головня після одруження з дочкою померлого священика церкви св. Анастасії в Глухові Мойсея буде рукоположений священиком. Йому надається млин (три кола) на р. Єсмані під Глуховим і земля, щоб лікарні при церкві і бідним людям не було «оскудения и разорения».

(ЦДІАУК.–Ф.1219.–Оп.1.–№ 1702.–Оригінал).

№ 3

1747. – Глухів. – «Декрет» на право володіння двором с. Береза.

Цей декрет глухівського сотенного правління був даний жителю с. Береза підданому глухівського жіночого монастиря Тишку Грішному на володіння двором в с. Береза, яким володів Ісай Сліпород. Останній був заслуханий (згадується ігуменя Єлизавета). Він сказав, що чотири роки тому купив з відома покійної ігумені Єфросинії землю і побудував двір у Т.Грішного за 2 рублі. Але Тишко не дав купчої і тому виникла конфліктна ситуація.

(ЦДІАУК.–Ф.149.–Оп.1.–№ 13.–Оригінал).

№ 4

1749. – Чолобитна бунчукового товариша Якова Марковича.

У цій чолобитній графу П.О.Рум'янцеву Яків Маркович скаржиться на підполковника Семенова, який заволодів його двором у Глухові.

(ЦДІАУК.–Ф.51.–Оп.3.–№ 9985.–Оригінал)

№ 5

Не раніше 2.12.1751. – «Екстракт» слідства щодо братів Мартиненків, що претендують на козацтво (регест).

«Экстракт

Містечка Любеча житель Сидор Мартиненко 738 году ма[я] 26 д. в полковой черниговской канцелярії поданим челобитью представил: извістен де он о публикованом указу, чтоб владілці, иміючи за собою в подданстві козаков, обявляли в полковой канцелярії. Он де, Сидор Мартиненко, по прародителех своїх козачого звання и на грунтах козачих живет. И просил тім челобытем в той полковой канцелярії об определеніи его в козаки.

И по тому ж челобытю в полковой черниговской канцелярии того ж 738 году мая 26 д. определено сотнику любецкому Ивану Савичу и значковому товаришу Звонкевичу о нем, Сидору Мартиненку, изследовать. Которие следователи следствие ими учиненное при доношении их того ж году июля 12 д. прислали в полковую канцелярию. А в оном следствии од тих следователей в заглавии и в допросе од старожилков написано яко они, старожилки, тие их допроси показовали под присягою, токмо форми присяги, чтоб по ней старожилки были приведени, при том следствии не иміється. И в оних их допросах показано:

Алексій Лопата пушкар, житель деревни Козлы (?), сказал: отец де его, Алексія Пушкара, Трофим Лопата, сказовал ему, что Стефан и Сидор Мартиненки з діда и отца были козаки, потому что челобычкова отца брат з Мурашкою ходил боронить України от турка, и тот де убит. И другий их челобытчиков дядя Филон ходил з отцем его под Чигирин и тамо убит и оних челобытчиков отец и дядя оба в обществе живучи, по очереди отбывали службу и на собственных своїх козачих добрах жителство иміли.

Села Старого Сліва Леско Бобровник и містечка Любеча Семен Дмитренко козаки сказали: Стефана и Сидора Мартиненков дід был ли в козачом званий или в каких походах, о том не упомнят. Оние ж Бобровник и Дмитренко да містечка Любеча козак Семен Крупеник показали: извѣстни де они за подлено, что отец их Мартин з братами своїми, а челобытчиковыми дядками были козаками и живучи на одном дідовском дворі, по очереди отбывали службу. Он же, Леско, показал, что з ним челобытчиков родной дядя был в походе под Золотоношею хоружим, а з братом его, Лесковым, Гришком Бобровником под Перекопом и дядей тих имени не упомнит. А Дмитренко показал: слыхал де он от отца своего, что Мартиненков дядя Семен, будучи наказним любецким сотником, был з ним, Дмитренко отцем, в походах чигиринских. Да Семен Крупеник показал: дяді де их, челобытчиков, Семен и Филон з отцем его Крупениковым во всіх трех походах чигиринских были за полковничества Борковского и в тих походах дядю челобытчиков одного убыто. Они ж, више писанние свидетели, показали: их де, челобытчиков, отец зубожал, а дядя Семен войшол з Любеча в Чернігов жить, а челобытчики младолітними в убожестве по людях ходили, потом же, пришедши в отческий свой двор за гетмана Мазепи, на отческом козачом грунті и на прикупленом в міщанском званий до двору гетмана отдавали чиншовий платеж, так и Полуботку во владение достались. А мая 15 д. того ж году тих же старожилков прежде челобытя више писаного допроси в сотенном любецком правленийі взяти, а по якому челобытю оногo челобытя при діли нїт и як к ділу в полковую канцелярию пришли вида, нічого при діли иміється. В оних же допросах показано их престарілими, а именно:

Семен Дмитренко показал: изістен де он заподлино, что Степана и Сидора Мартиненков отец Мартин Евтухович был козак и жил з братами своїми Семеном и Филоном в обществе, с которих еден Семен и сотником был любецким и в поход под Чигирином з отцем его, Дмитренко, ходил в команді сотника любецкого Ивана Решутка.

Семен Крупеник сказал: истцов де отец здревле жил в обществе з родными братами Семеном и Филоном. Были они казаками за сотничества Колоса (?), а полковничества Борковского и ходил де его, Лесков, брат в походи з дядею их Мартиненком Семеном, а потом и сам он, Семен, з ним, Леонтием, в Золотоноші в походи хоружим был же, а как де зубожал, то оставили козачую службу.

Леонтий Бобровник сказал: истцов де отец здревле жил в обществе з родными братами Семеном и Филоном. Были они казаками за сотничества Колоса, а полковничества Борковского и ходил де его, Лесков, брат Григорий в походи з дядею их Мартиненком Семеном, а потом и сам он, Семен, з ним, Леонтием, в Золотоноші в походи хоружим был же, а как де зубожал, то оставили козачую службу.

Да в полковой черниговской канцелярии з ревизиалными книгами справка подписана, они: Мартиненки Стефан 1702 году, а Стефан и Сидор 723, 726 годов написани посполитими. При више писанном же Савича следствии приложили копії данних (...) * Мартиненком кріпости, которие значат именно:

Привилей короля польского Жигмонта Третьего в року 1598 місяца марта 10 д., данной боярину любецкому Михайлу Михайловичу на землю, прозиваемую Малиховскую з пашнею Сарховою. Да купчие следующие две неурядовие: 1. 1700 году мая 25 по па пречиского любецкого Ерофея Ивановича на проданое им, попом Аврааму Нечипоровичу, мещанину любецкому, поле, прозиваемое Пшца. 2. 1718 году февраля 20 Марии Григориевни Прунковни на огород Стефану Мартиненку, куплений ея отцем од Мотелюшки. А другие две на уряді любецком сотенном и посполитом писание. И просил о том в генеральной канцелярии рассмотрения и определения.

И по тому его челобытию от генеральной войсковой канцелярии того ж году февраля 16 д. посланым в полковую черниговскую канцелярию з сообщением той челобытной указом: велено учинить следствие и решение в силі указов и прав в присутствии бунчукового товарища Рашевского. И в той полковой канцелярии по оному челобытию учинено определение, понеже де клятвенной присяги старожолов не явилось и следовано о Стефану и Сидору Мартиненка ж, а челобытною де была оного Сидора. Для того приговорено о присилки показанных в ділі свидетелей для приводу на их показаніи, ежели не присягали, к присяги, о взятіи в тамошних любецких старинных священников сказок, не приводил ли кто з них по означенному ділу тих свидетелей к присяги, також о учиненіи справки не иміється ль в сотенном любецком правленіи клятвенного тих свидетелей обіщанита (?), також челобытно другой исковой о тих челобытчиков о казачестве и о присилки о том репорта послать в сотенное любецкое правление указ. Також и к Звонкевичу против того о присилки отвита указ послать же.

Почему з сотенного любецкого правления репорт мая 27 д. присланым в полковую канцелярию объявлено: више писание де свидетелі всі померли. Указа же и челобытной исковой от Стефана Мартиненка и общей от них Мартиненков в сотенном любецком правленіи нїт», а чи була подана, того по протокольним записам нема. А «сказка» священника любецкого «Григория Елисеева» така: свідків по цій справі до присяги він не приводив, а хто приводив – невідомо.

У рапорті Звонкевича говориться, що він і сотник Савич слідства про самих Мартиненків не проводили.

18.07.1748 р. в чолобитній Йова Сохоцького написано: чолобитної його батька «в иску козачества поданой при ділі не иміється и уповаєт де он яко некоторий повірений Полуботков з діла винял», бо у 1745 р. ту справу економ Полуботка «Петро Григориевич» «с полковой канцелярии тайно» вилучив. Про це йому сказав повірений Полуботка «Антон Тиховский при осавулі сотенному синявскому Ивана Кобеляку». А в «сказки» Кобеляка написано, що в бутність його в Чернігові «бывший Полуботков повірений Антон Тиховский говорил Иову Сохоцкому яко діло его, Сохоцкого, заводное з Полуботком за някийсь спор». 1746 р. при «доношении от сотенного синявского правления» написано, що Тиховський бачив в домі чернігівського полкового канцеляриста Петра Григорієвича на полиці слідство про козацтво Стефана Мартиненка, яке проводив значковий товариш Яків Кохановський й Тихоній Костянтинович. Через це вирішено взяти «сказку» у чернігівського городничого Григорієвича, але така «сказка» не була взята і в справі її нема. 17.07.1749 р. Семен Полуботок в генеральному суді апеляцію на полкове рішення написав, що містечко Любеч з усіма прилеглими угіддями затверджено царськими грамотами його діду Полуботку. Сидір Мартиненко став «мужиком со всім его родом» з грунтами його предкам. В 1723 р. чернігівська полкова канцелярия «оприділили учинит сотнику любецкому Савичу да значковому товаришу Василю Звонкевичу, коїми так предки его, Полуботька, як и он сам имієт приказные ссори», і тому підібрав підозрілих чотирьох свідків: «двох престарелих и зовсім изумленных, а двоих пяниц и подозрительных в воровстві», їх допитували без присяги.

Того ж году 3 листопада у генеральному суді вирішено: провести слідство щодо Стефана й Сидора Мартиненків.

«Сказка» любецкого священника: він не приводив до присяги Мартиненків, а хто це робив, не знає.

Чолобитна 18.07.1748 р. Йова Сохоцького: чолобитної його батька в справі

Мартиненків нема, думає, що повірений Полуботка витягнув її із справи, оскільки в 1745 р. економ Полуботка Петро Григорович таємно виніс її з полкової канцелярії. Про це сказав йому колишній повірений Полуботка Антон Тиховський в присутності синівського сотника Івана Кобеляка. У доданій «сказці» останнього це підтверджено. «Сказка» Антона Тиховського: в 1746 р. він бачив у будинку Григоровича справу про козацтво Стефана Мартиненка. Слідства Кохановського й Костянтиновича у справі немає.

Допит (без присяги) свідків козаків Любецької сотні: Олексія Лопатки, Леська Бобровника, Семена Дмитренка й Семена Крупеника. Свідчать різне, зокрема Лопатка, що про козацтво Стефана й Сидора Мартиненків чув від свого батька. Дмитренко про їхнього діда не знає, а про батька сказав, що він був козаком, але в яких походах і командах був, не сказав. Крупеник не знає про їхніх діда, батька й дядьків. Але все свідки сказали, що Сидір і Стефан Мартиненки «до полковництва Полуботкового були в міщанском званні і за бытности гетмана змінника Мазепи давали до двора гетманского чинш, за полковництва ж Полуботкового подвернени в подданство, на грунтах же живут дідовских». 15.05.1738 р. Дмитренко й Бобровник показали, що батько Мартиненків був козаком і мав «прозвание Евтухович», а що самі брати Мартиненки були міщанами при полковництві Полуботка, того не сказали.

Свідчення першого й другого допитів різняться. Мартиненки ще у 1702 р. записані мужиками, свідки свідчили без присяги, свідчення розходяться, Сидір Мартиненко сказав, що живе на козацьких грунтах, однак не вказав, що вони куплені чи зайняті, привілей же даний якомусь «Михиевичу, а купчие от попа Аврааму Нечипоровичу, а не Мартиненкам».

Свідчення Лопатки: Семен Сохоцький (дід Мартиненків) «будучи наказним любецким сотником, был з отцем его, Дмитренковым, в походах чигиринских». Свідчення Крупеника такі самі. Сохоцькі по прадіду Євтуху «прозвание Евтуховичи».

Наводяться дані про походження земель Мартиненків-Сохоцьких-Євтуховичів. Любецький козак Абакум Чистик дав уступний лист від 18.07.1675 р. Семену Євтуховичу, любецькому хорунжому, на пляц дворовий на поселення, який знаходиться в Любечі на Подолі і куплений у Івана Плиски. (Копію документа зняли 2.12.1751 р., а оригінал повернули Сохоцькому). З інших документів видно, що «за Полскої держави міщане любецкие ни в чиём владіних не біли, то де на то явствует з випісі з книг земских вичистих повіту Речецкого року 1635 октября 5, боярам и міщанам любецким» на звільнення їх від мита, привілеїв королів Сигізмунда-Августа і Владислава IV, універсалу гетьмана Мазепи від 31.10.1698 р., даний любецьким отаману і війту, яким звільняє їх від всіх повинностей і «работизн гетманских, но толко на его гетмана давали 10 рублей и сто возов сіна». Але Полуботок, отримавши Любеч, козаків Сохоцьких обернув у своїх підданих і в ревізії 1702 р. їх записали мужиками. Привілей Сигізмунда III Михайлу Михієвичу на землю Маліковську і пашню Сарховську дістався спадкоємцю – Степану Михієвичу «Татарину, козаку любецькому», котрий показаний козаком у компуті 1713 р. «А по нем брата его родного Захария от жени Елени Татаринихи, дочерям ея Марині Молотисі, Ксеніі Бубелниці, а от мужей оних Молота и Бубелника, тот привиліий отцу их Сохоцьких при куплі им прописаного грунту дан». Друга купча: Василь Оникиєвич Кавирач «козак, а не войт любецкий» продав любецькому отаману Гришку Шутенку «пляц з будинком і сіножатю. Що він був козаком, свідчить компут 1690 р. Третя купча: чернігівський міщанин Костянтин продав Сохоцькому (батьку) город з садом. Четверта купча: козак Михайло Листовенко продав Сидору Сохоцькому сіножать, яку купив у любецької міщанки Остапичихи, однак чоловіка останньої написано по давніх кріпостях козаком. Вона була раніше куплена у любецького козака Якова Мостового. Діти Остапихи, «зшедши з Любыча, были міщанами в Чернігові», але володіли з Чернігова своїми любецькими добрами. П'ята купча від Стефана Авраамовича дана Сидору Сохоцькому на грунт Піща попівський любецького священика «Иерофея Иванова». У 1744 р. Полуботок самовільно на їхній хутір, який стояв «в лузі», нагнав «стадо лошадей

и стравил сіна до 50 воз и людей его, попалили в хатах лави, полиці побыли печи и окна», потім нагнав своїх людей на їхню сіножать і сіно «гвалтом забрав» і їхню ниву біля любецького монастиря поорав і засіяв.

Справа розглядалася в чернігівській полковій канцелярії «за писара...Яков Заляховский да другий канцелярист Евфим Данилевский».

Справа про козацтво Мартиненків затяглася, її вирішувало нове слідство, яке проводили наказний любецький сотник Тихон Константинович та значковий товариш Звонкевич щодо аналогічних справ жителів с. Красковки Андрія Галника, Микити Хроленка та жителя Любеча Трохима Бубельника.

(НБУВ. – ІР. – Ф. VIII. – № 1731. – Оригінал).

№ 5

1762, березня 23(12). – Глухів. – Розписка Михайла Шалуті.

Розписка «уродженця польської нації» Михайла Шалуті про дворічне перебування на роботі у 12.03.1762 р.

Шалута був у глухівській сотенній канцелярії під караулом по претензії півчого Стефана Скочинського, що служив гетьману Розумовського. Це ув'язнення було викликано тим, що Шалута вкрав у Скочинського гроші та ін. (всього на суму 5 рублів). Не маючи чим сплатити за вкрадене, він впросив військового товариша Василя Івановича Романовського сплатити за себе. Останній же за це мав 2 роки служити робітником в домі Романовського і виплачувати річно по 2, 5 рублі, а одяг йому мав забезпечити Романовський. Шалута зобов'язувався поводитися «честно и постоянно, не пиянствуя и ничего не ворую и не чиня прежде урочного времени побегу». Якщо ж Шалута порушить слово, то Романовський може покарати його на свій розсуд.

(ЦДІАУК. – Ф. 64. – Оп. 1. – № 1165. – Оригінал).

№ 6

1768, лютий–березень. – Із справи про будівництво церкви в с. Туліголов.

№ 1

1768, лютий. – Глухів. – Ордер глухівському сотенному правлінню.

Тулиголовський курінний отаман Федір Головня і козаки представили мені «допущение» про будівництво церкви. В зв'язку з цим існує потреба у возах для перевезення дерев й дерну, караулі.

№ 2

1768, лютого 29 (19). – «Доношение» до правителя Малоросійської колегії графа П. О. Румянцева.

1

Ми подали «доношение» єпископу чернігівському і новгород-сіверському Кирилу Лящевському з проханням збудувати другу церкву в с. Тулиголовому (в ім'я Преображення Господня) і отримали від нього універсал, який дозволяє це робити.

2

Для будівництва вже приготоване дерево в тулиголовських лісах, але треба вози, щоб його вивезти, й караул.

№ 3

1768, лютий. – Універсал чернігівського і новгород-сіверського єпископа Кирила Лящевського.

Згадує про «доношение» тулиголовців, про тулиголовського священника Григорія Зозулю, який тут служить «на половинній часті парохі» і понад 3 версти відділяє парафіян від Свято-Успенської церкви, тому є необхідність у другій церкві.

(ЦДІАУК. – Ф. 763. – Оп. 1. – № 294. – Оригінал).

№ 7

1778 р. – «Клировые ведомости» церков Київської митрополії.

В Глухівському повіті нараховується 58 церков.

В Глухівському повіті в селі Білокопитовому є церква св. архангела Михаїла, священник якої о. Василь Котляревський помер у 1773 р. Тому звелено виконувати обов'язки покійного священнику того ж села Благовіщенської церкви о. Василю Михайловському. У покійного священника залишилося три сини: Федір (24 років), Іван (20 років), Євдоким (17 років), які навчалися тільки «русской грамоте». Федір служить наглядачем маєтності Василя Кочубея, має дружину і сина Микифора (3 роки); Євдоким є при земському суді в Золотоноші. При церкві св. Михаїла служить паламар Прокіп Кондратов (38 років), який має двох синів Трохима (19 років) і Силу (4 роки).

Священик Свято-Покровської церкви Василь Язловський помер в 1777 р. і тому повелено виконувати обов'язки покійного слоутському священнику Данилу Остелецькому.

(ЦДІАУК.–Ф.127.–Оп.1009.–№ 4.– Арк.6, 17.– Оригінал).

Додаток № 1

№ 1

1604, грудня 2. – Під Новгород-Сіверським. – Лист невідомого до невідомого про взяття Лжедимитрієм I Новгорода-Сіверського.

„De data pod Nowogrodkiem d. 2 decembris 1604.

Oznajmилем z Czernihowa to, co się z nami działo do dnia 14 novembra. Stąd obrócił się carewicz jego mśc z wojskiem swym do Nowogrodka Siewierskiego, pod który przychodząc dnia 21 novembra, dowiedziлиśmy się o świeżym przybyciu kochanków Borysowych wojewód dwu z strzelcami moskiwskimi, których przed tym za tatory było udano. Którzy zaraz przed przyjściem naszym do zamku przybywszy, przedmieście i miasto spaliwszy, na zamki się z sobie dufałymi zawarł. A mieszczany z czernią tamże w zamku, strażą oparzywszy, w ciasnych miejscach pozamykali i ich przy przystępowaniu wojska nieprzyjacielskie się nam stawili, obesławszy ich, aby takowego przedsięwzięcia zaniechali, na które iż nie dbali, zgotowawszy szanc z strzelbą się też swą czuwać poczeлиśmy, jakoż mając wiadomość, którzy się od nich przedawają, że czerń w zamku utęskniona życziwością swęj przeciwko carewiczowi jego mści się zywała, chcąc ich za przestraszeniem jakim do rozruchu przywieść, poczyniwszy szaniec i strzelbę wypuściwszy, ludzie naszy się pod zamek śpieszyli. Toż d. 28, to jest z soboty na niedzielę wierzbową, kusząc się o zapalenie zamku, cała noc się strzelali, do czego się i jazdy niemało śpieszyło. Wszakże w tym dwa tu kroc z sobą strzelaniu i z temi co zapalać się kusili nie zginęło ludzi carowicza jego mści człowieka z dziesiątek, a rannych od postrzałów zostało kilkanaście. Tegoż dnia przybiegło moskwy kilkanaście koni z zamku i miasta Putiwła, ziemie Siewierskiej przedniego, skąd do siedmi tysięcy do boju godnego, znać dowiedziawszy o przybyciu carowiczowych jego mści z wojewód trzech dwóch przeciwnych, z których jeden jest senator i kochanek wielki Borysów, carowiczowi jego mści pojмаwszy z oddaniem poddaństwa się powiedzieli i nazajtrzy przy kilkaset człowieka do carowicza jego mści związawszy, odesłali i oddali. Zaczyn zaraz przez osoby deputowane pewne to deputowane zamek jest odebrany i przysięga od nich wysłuchana. Ciż d. 29 postrzегszy 200 strzelców przednich od Borysa z Moskwy na pomoc jem posłanych, zaskoczyli i wszystkich pojмаwszy, carowicza jego mśc urzędników do widzenia tamże w Putiwlu oddali. Ta moskwa, którzycheśmy z innych zamków w Czerniejowie zastali, pod inne zamki i pod Starodub jeczali, aby ich do oddania poddaństwa carewiczowi jego mści przywodziли. A my też tem czasem pod Nowogrodkiem na strzelbę z Putiwła oczekiwali, o który carewicz jego mśc po kilku dniach kusić chce i poki się tu na którąkolwiek stronę nie rozprawimy, o postępku dalszym carowicza j. m. przedsięwzięciu oznajmić nie mogą. Tego jednak postaram com przed tym pisał, że dla utęsknienia wojska teo przez pieniądze, których tyss(?) już poniekąd zima sama utrapiła. Ja się obawiam, że przez posiłki i ratunku państwo k. j. m. ta rzecz choc za taka szczęśliwym początkiem nie będzie mogła wziąć końca porządanego i tak szczęśliwego, jako sobie tuszimy. A jest czas po temu, bo nie tylko języków i szpiegów, ale i z listów Borysowych, których dostawamy, dostateczną

wiadomość mamy, że bardzo słabo siedzi, wojska żadnego niema, nawet te tu zamki swemi poddanemi strzelcami umacnia, których jednak liczba niewielka, bo ich po zamkach po 200 tylko rozdzielono, z których to i do Putiwła 200 było posłano i tak tego dochodzimy, że w tych samych się nadzieje podłano.

Doniesienie o powodzeniu Dymitra, carewicza w expedycyi wojennej przeciwko Borysowi i o poddawaniu się zamków i obywateli moskiwskuich nowemu caru 1604 2.12».

* * *

Під Новгородком дня 2 грудня 1604.

Я повідомив з Чернігова те, що з нами було до 14 листопада. Звідти (з *Чернігова*. – *Ю.М., І.Т.*) звернувся царевич й.м. з військом до Новгородка Сіверського, під який підходячи 21 листопада, ми дізналися про недавнє прибуття улюбленців Борисових (*Годунова*. – *Ю.М., І.Т.*), двох воєвод з московськими стрільцями, котрих перед цим було видавано за татар. Ці воєводи якраз перед нашим приходом прибувши до замку, спалили передмістя й місто Новгород, а з вірними собі засіли в замку. Міщан же із черню там же в замку зачинили в тісних місцях і поставили сторожу. А оскільки вони (*московські війська*. – *Ю.М., І.Т.*) на приступі вороже ставилися до нас, то ми послали до них з тим, щоб вони припинили такі дії. Оскільки вони проігнорували нашу пропозицію, ми зробили шанець і почали чекати їх із вогнепальною зброєю. Ми мали відомості від перебіжчиків з їхнього боку, що чернь, стиснена в замку, зичлива щодо царевича його мості. Прагнучи якимось страхом привести їх до бунту, наші люди з шанцю дали залп і поспішили до замку. 28 числа, тобто з суботи на вербну (!) неділю, прагнучи запалити замок, цілу ніч стріляли, до чого поспішило і чимало кінноти. Двічі перестрілювалися, а з тих, що прагнули запалити замок, загинуло десять душ з війська царевича його мості, а поранених було понад десяток. У цей же день перебігло з замку понад десять кінних і з Путивля, головного міста Сіверської землі, до семи тисяч війська готового до бою. Вони видно довідалися про прибуття царевича його мості, схопили двох з трьох воєвод, ворожих царевичу, з котрих один є сенатором і великим улюбленцем Бориса, виступили з підданством царевичу його мості. На другий день вони зв'язали їх і кількасот вояків відіслали й віддали царевичу його мості. Після цього депутовані особи взяли замок і вислухали присягу від них. 29 числа, побачивши 200 добірних стрільців, яких Борис послав із Москви на допомогу, зненацька напали, взяли всіх у полон і урядникам царевича його мості віддали до в'язниці (?) там же в Путивлі. Ті московіти з інших замків, котрих ми застали в Чернігові, їхали під інші замки і під Стародуб, щоб їх привели до присяги царевичу його мості. А ми в цей час під Новгородком чекали на вогнепальну зброю з Путивля, взяти який царевич його мость хоче через кілька днів. Доки ми тут на якусь сторону не вирушимо, не могу повідомити нічого про подальші дії царевича й. м. Однак постараюся написати те, що й раніше писав: через невдоволення війська через брак грошей, котре (військо) (...) * вже подекуди вразила зима. Я боюся, що через (брак) підмоги і порятунку держава к. й. м. ця справа з таким щасливим початком не буде мати жаданого кінця й такого щасливого, як ми сподіваємося. А є нагода, бо не тільки з «язиків» та шпигунів, але й листів Бориса, котрих дістаємо, маємо достатню відомість, що він дуже слабо сидить, жодного війська не має, навіть ці замки своїми підданими стрільцями зміцнює. Однак їх невелика кількість, бо по замках тільки по 200 розподілено, з котрих і до Путивля було послано 200 й так думаємо, що саме на них покладає надію.

Донесення про успіхи царевича Димитрія у військовій експедиції проти Бориса і про піддання московських замків і жителів новому цареві. 2.12. 1604.

Регести:

№1

1604, лютого 12.–Марков.–Лист Льва Сапіги, канцлера Великого князівства Литовського, до невідомого.

«[...] П'ять братів московитів, котрі минулого року рятуючись від тиранства теперішнього московського царя, покинули вітчизну і своє добре майно, виїхали на милість короля його мості. Тут бідолахи туляться з жінками і дітьми по чужих кутках, не маючи де прихилити свої голови». З королівської милості їм приділено 1000 злотих річно.

(Бібліотека Чарторийських.–Відділ рукописів (далі–ВР).– № 354.–С.38.–Тогочасна копія).

№2

1604, лютого 28.–Краків.–Лист Петра Гембіцького, краківського арцибіскупа, до Льва Сапіги, канцлера Великого князівства Литовського.

«[...] Князик, котрий зветься Димитром, сином Івана, має тут скоро бути. Його відсилає князь Адам Вишневецький через брата Костянтина. Що з ним й. к. м. захоче вчинити, ще не можу знати. Про це написані листи до панів рад як коронних, там і литовських, й. к.м. чекає на відповідь».

(Бібліотека Чарторийських.–ВР.– № 362.–С.120.– Тогочасна копія).

№ 3

1605, квітня 17.– Краків. – Уривок з листа Олександра Сапіги до свого дядька Льва Сапіги, канцлера ВКЛ.

«З Москви теж чути, що нібито йому (Лжедимитрію І. – Ю.М.) вже піддалася Сіверська земля і Смоленськ».

(Бібліотека Чарторийських (Краків).– ВР.–№ 351.– Арк. 89.– Оригінал).

В публикации представлены документы гетманов И. Скоропадского, Д. Апостола и других старшин.

Ключевые слова: универсал, письмо, гетман, монастырь.

In publications presented documents of I.Skoropadskyy, D. Apostol, and pette officers.

Keywords: universal, sheet, hetman, monastery.